

בעניין:

1. גב' _____ אלורידאן
ת.ז. _____, תושבת הרשות הפלסטינית
2. מר _____ סלאמה
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
3. מר _____ גנדב
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
4. מר _____ גנדב
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
5. מר _____ מחיסן
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
6. מר _____ גאמוס
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
7. מר _____ אלרג'בי
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
8. מר _____ סעיד
ת.ז. _____, תושב ירושלים
9. מר _____ תעבאן
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
10. מר _____ צבאח
ת.ז. _____, תושב הרשות הפלסטינית
11. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר – ע.ר.
ע"י ב"כ עוה"ד עביר ג'ובראן (מ.ר. 44346) ו/או יוסי וולפסון
(מ.ר. 26174) ו/או עידו בלום (מ.ר. 44538) ו/או יותם בן הלל
(מ.ר. 35418) ו/או חוה מטרס-עירון (מ.ר. 35174) ו/או סיגי בן-
ארי (מ.ר. 37566) ו/או אלון מרגלית (מ.ר. 35932) ו/או ידן
עילם (מ.ר. 39475)
מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
טל: 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נ ג ד -

1. מפקד המשטרה הצבאית החוקרת
 2. הפרקליט הצבאי הראשי
 3. הפרקליט הצבאי - פיקוד מרכז
 4. משרד הביטחון
 5. מדינת ישראל
- ע"י פרקליטות המדינה
רח' סלאח אלדין 29
ירושלים
- המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם:

- א. מדוע לא יאפשרו לעותרים 1-5 ולעותר 8 ולבאי כוחם לעיין בחומרים מתיקי החקירות שביצעה המשטרה הצבאית החוקרת (להלן: **מצ"ח**) אודות האירועים בהם נפלו העותרים 1-5 קורבן ולהעתיקם. חקירת כל אחד מהאירועים הסתיימה לפני חודשים רבים ובחלק מהמקרים לפני מספר שנים.
- ב. מדוע לא יאפשרו לעותרים 6-7 ו-9-10 ולבאי כוחם לעיין בחומרי החקירה של מצ"ח אודות האירועים בהם נפלו העותרים 6-7 והעותרים 9-10 קורבן, ולהעתיקם, זאת ללא קשר לשאלה האם קיימת תביעה אזרחית התלויה ועומדת אודות האירוע או אם בכוונת העותרים להגיש תביעה אזרחית עתידית. חקירות מצ"ח בעניינם של העותרים הסתיימו מזה שנים.
- ג. מדוע לא יצביעו על המקור המשפטי למדיניות, לפיה אוסרים על העברת חומרי חקירות מצ"ח לנפגעי עבירה או לשאריו של נפגע כל עוד תלויה ועומדת תביעה אזרחית, או שהנפגע או שאריו שוקלים הגשת תביעה אזרחית או פנייה להליך אזרחי.
- ד. מדוע לא יחשפו את הנוהל ו/או הפרקטיקה הנוהגת בין רשויות מצ"ח לבין פרקליטות מחוז ת"א, לפיהם מתקיים שיתוף פעולה בין שתי הרשויות הללו וכן את מעורבותה של פרקליטות מחוז ת"א במניעת מסירת חומר החקירה לידי העותרים 6-7 בטענה שיש סיכוי עתידי שיתקיים הליך אזרחי והעותרים 9-10 בטענה שמתקיים הליך אזרחי.
- ה. מדוע לא יגבשו נוהל למסירת חומרים מחקירת מצ"ח למתלוננים ולקורבנות עבירה אשר החקירה בעניינם הסתיימה, תוך זמן סביר מיום סיום החקירה, ובהתחשב בתקופת ההתיישנות שנקבעה לתביעות אזרחיות כנגד כוחות הביטחון בשטחים, תקופה שצומצמה לשנתיים בהתאם לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות מדינה), התשי"ב-1952, ללא קשר לקיומו של הליך אזרחי, או כוונה לפנייה להליך אזרחי בעתיד.

בקשה לדיון דחוף

בית המשפט מתבקש לקבוע דיון דחוף לשמיעת העתירה נוכח השיהוי הרב מטעם המשיבים בהעברת חומר החקירה לעיון העותרים, והשפעת מרכיב הזמן על זכויות העותרים, לרבות זכותם להגיש ערר על סגירת תיקי חקירת מצ"ח ללא נקיטת סעדים משפטיים כלשהם וזכותם להגיש תביעות אזרחיות, במידה ויועלו טעם או הצדקה לכך, בחומר החקירה.

עתירה זו על שני חלקיה, העובדתי והמשפטי, מהווה חלק בלתי נפרד מבקשה זו.

מפתח הנושאים

5..... עניינה של העתירה בתמצית

6..... הצדדים

7..... פרק 1 - תיאור האירועים ופניות המוקד להגנת הפרט

7..... 1.א. העותרת 1 - גב' _____ אלורדיאן

9..... 1.ב. העותר 2 - מר _____ סלאמה

11..... 1.ג. העותרים 3 ו-4 - _____ גנדב ובנו _____ גנדב

12..... 1.ד. העותר 5 - _____ מחיסן

13..... 1.ה. העותר 6 - מר _____ ג'אמוס

16..... 1.ו. העותר 7 - _____ אלרג'בי

18..... 1.ז. העותר 8 - _____ סעיד

20..... 1.ח. העותר 9 - _____ תעבאן

22..... 1.ט. העותר 10 - _____ צבאח

24..... סיכום הפרק

26..... טבלת סיכום של פרק 1

פרק 2 - פניותו העקרוניות של המוקד להגנת הפרט אל המשיבים

27..... בדבר העיכוב הבלתי סביר בקבלת חומר החקירה

27..... 2.א. מבוא

28..... 2.ב. פניות המוקד אל הפרקליט הצבאי הראשי - המשיב 1

33..... 2.ג. פניות המוקד אל מבקר המדינה

33..... 2.ד. פניות המוקד אל היועץ המשפטי לממשלה

34..... 2.ה. המשך התכתבויות המוקד מול הפצ"ר, היועמ"ש לממשלה ומבקר המדינה

36..... **הטיעון המשפטי**

36..... מבוא

37..... **פרק 3**

37..... 3.א. החובה לענות ולטפל בפנייה תוך זמן סביר

פרק 4 - הנחיית פרקליטת המדינה מס' 14.8 38

4.א. בקשה מצד גורמים שונים לעיין בחומר החקירה 38

4.ב. עיון בחומר החקירה לצורך הגשת ערר על ההחלטות לסגור את תיקי החקירה ללא נקיטת אמצעים כלשהם או פנייה להליך אזרחי 40

פרק 5 - האם הליך של גילוי מסמכים הוא הדרך היחידה העומדת

בפני התובע לקבלת חומר החקירה? 41

פרק 6 43

6.א. המשיבים פוגעים בזכות העותרים לגישה לערכאות ולהליך הוגן 43

6.ב. השפעת השיהוי במסירת חומר החקירה על סיכויי הערר והעמדת האחראים לדין 44

6.ג. הפגיעה באמון הציבור פטורה מעונש - Impunity 45

סיכום 47

עניינה של העתירה בתמצית

"The people have a right to the truth as they have a right to life, liberty and the pursuit of happiness." Epictetus (55-135). "Peace if possible, but truth at any rate." Martin Luther (1483-1546)

1. רבות דובר אודות טיב טיפולן של הרשויות הצבאיות בתלונות של אזרחים פלסטינים בעניין פגיעות בחייהם, בגופם וברכושם מידי חיילים ישראלים. הנושא אף הגיע לא פעם לפתחו של בית-משפט נכבד זה. בזהירות נאמר כי אכיפת החוק על חיילי הצבא הישראלי בכל הנוגע לעבירות כלפי אזרחים פלסטינים נגועה בגישה פאסיבית, בסירוב לפתוח בחקירות, בשיהוי בפתירתן ובניהולן באופן שטחי ולא מקצועי משנתחו. התוצאה היא אכיפה חסרה ואווירה של לית דין ולית דיין. חולשת האכיפה תורמת לאווירה שלחנית ומתירנית ביחס לפגיעות קשות ביותר באזרחים.
2. עניינה של עתירה זו בפן אחד, מצומצם יחסית, של אופן הטיפול בתלונות פלסטינים על פגיעות מידי חיילי הצבא הישראלי: הפן של מסירת חומר החקירה לידי של הקרבן.
3. זכותו של הקרבן לקבל את חומר החקירה שהתנהלה בעניין תלונתו איננה שנויה במחלוקת. מעבר לעצם הזכות לדעת מה עלה בגורל תלונתו ומה היה היחס כלפיה, חומר החקירה נחוץ לקורבן העבירה על-מנת להגיש ערר (במקרה מתאים) על סגירת תיק החקירה ועל-מנת לשקול הגשת תביעה אזרחית לפיצויים. קבלת חומר החקירה בתוך זמן סביר היא חלק בלתי נפרד מהזכות לקבלת המידע, והיא עניין קרדינלי בכל הנוגע להגשת ערר או תביעה אזרחית – בייחוד לאור קיצור תקופת ההתיישנות בתביעות מסוג זה לשנתיים בלבד.
4. למרות כל זאת, וכפי שנראה להלן, מעכבות הרשויות את העברת חומרי החקירה במשך חודשים ארוכים ואף במשך שנים תמימות.
5. יתר על כן, מתברר שרשויות החקירה מכפיפות עצמן לפרקליטות האזרחית, ומסרבות להעביר את חומר החקירה במקרים בהם הוגשה תביעה אזרחית או נשקלת הגשתה של זו. רשויות החקירה טוענות, במקרים אלו, כי הקורבנות יקבלו את המסמכים אך ורק במסגרת הליך אזרחי של גילוי מסמכים. במקביל לכך מעכבת הפרקליטות האזרחית את גילוי המסמכים במסגרת ההליך האזרחי. כפי שנטען בהמשך, הזכות לקבלת המסמכים מהמדינה כצד להליך אזרחי אינה פוגמת בזכות המקבילה לקבל את החומר מהרשויות בכובען כרשויות מנהליות.
6. ההזדהות של רשויות החקירה עם האינטרסים של המדינה כנתבעת, וציוותן להנחיות הפרקליטות האזרחית המטפלת בתביעות אלו, מעוררת דאגה. קיים חשש שגם בפעולות החקירה עצמן פועלות רשויות החקירה לא בשירות חקר האמת אלא בשירות האינטרסים של המדינה בהליכים אזרחיים קיימים או צפויים. ולא מדובר בחשש בעלמא אלא בחשש שיש לו בסיס בכמה מקרים שבטיפול המוקד להגנת הפרט.

7. השיהוי בהעברת חומר החקירה – בין כשמקורו בהוראות מטעם הפרקליטות האזרחית ובין כשמקורו בכשלים בירוקרטיים גרידא – מביא לכך שהחומר מועבר לקורבנות שנים רבות לאחר האירוע. בשלב זה מעטים המקרים בהם ניתן להציב דרישה אפקטיבית להשלמת החקירה. חלוף הזמן מקשה גם על ניהול תביעה אזרחית, אם עוד ניתן להגיש כזו נוכח דיני ההתיישנות. חלוף הזמן מקשה את העוקץ גם בכל הנוגע לתיקון התנהלותן של רשויות החקירה (שערוותן נחשפת שוב ושוב בכל פעם שאנו מעיינים בתיקי החקירה הללו). את התדהמה והכעס נוכח חקירות שטחיות ורשלניות ניתן להעלות על הכתב במכתבי טרוניה, אך בעיתוי כזה, אלה יעילים ככוסות רוח למת.
8. עתירה זו מוגשת לאחר התכתבות עניפה ומייגעת של המוקד להגנת הפרט, אשר פנה לכל כתובת אפשרית בניסיון להביא לתיקון המצב – מהפרקליטות הצבאית, דרך מבקר המדינה וכלה ביועץ המשפטי לממשלה.
9. למרות שברוב העניינים לא נותרה שום מחלוקת משפטית, בשטח נמשכת גרירת הרגליים, וחומרי חקירה אינם מועברים לעיון במועד.
10. להלן נציג את מקריהם של העותרים 1-10, קורבנות עבירה שטרם זכו לקבל את החומר בעניינם. נעמוד על ההתכתבות בין המוקד להגנת הפרט לבין הרשויות – בענייניהם הקונקרטיים של העותרים ובסוגיות הכלליות. כשם שמאמצים אלו היו סיוזיפיים וענפים, כך גם הפרק העוסק בהם יהיה ארוך ושמא אף קשה לצליחה. לבסוף נעמוד על הבסיס המשפטי לעתירה.

הצדדים

11. העותרים 1-10 הם פלסטינים, אשר נפגעו על ידי כוחות הביטחון הישראליים בשטחים, ופנו באמצעות המוקד להגנת הפרט, העותר 11, וביקשו מהמשיבים 2 ו-3 לפתוח בחקירת האירועים שהם היו קורבנותיהם. כתוצאה מפניית המוקד וכפי שיוצג בכל מקרה בנפרד, נפתחו חקירות מצ"ח. החקירות נמשכו חודשים ארוכים וכולן הסתיימו בסגירת תיקי החקירה ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.
- מזה חודשים רבים וברוב המקרים אף מזה שנים, פונים העותרים באמצעות המוקד להגנת הפרט, אל המשיבים 2 ו-3, ומבקשים לעיין בחומר החקירה ולקבל העתק ממנו, אך בקשותיהם נופלות על אוזניים אטומות.
12. המשיבים 1 ו-2 טוענים כי בעניינם של העותרים 9-10 מתנהלות תביעות אזרחית וכי ניתן לקבל את חומר החקירה במסגרת הליך גילוי מסמכים במסגרת התביעה האזרחית בלבד. לגבי העותרים 6-7, טוענים המשיבים כי נראה שעותרים אלה שוקלים הגשת הליך אזרחי בגין האירוע וכי ניתן יהיה לקבל את חומר החקירה במסגרת הליך גילוי מסמכים בתביעה האזרחית העתידית!! יצוין כי גם לאחר שהתביעה האזרחית שהגיש העותר 8 הסתיימה בפשרה, טרם מסרו המשיבים את חומר החקירה לידיו.

13. העותר 11 (להלן: **המוקד להגנת הפרט או המוקד**) הוא ארגון זכויות אדם הפועל מול רשויות המדינה לקידום זכויות האדם בשטחים הכבושים.
14. המשיב 1 עומד בראש המשטרה הצבאית החוקרת, האמונה על חקירת חיילים החשודים בביצוע עבירות פליליות.
15. המשיב 2, הפרקליט הצבאי הראשי (להלן: **הפצ"ר**), עומד בראש מערכת התביעה הצבאית. הוא המפקח על מערכת התביעה הצבאית ובסמכותו להורות על גיבוש נוהל להעברת תיקי החקירה לעיון העותרים בפרט ונפגעי עבירה בשטחים בכלל, תוך זמן סביר.
16. המשיב 3, הפרקליט הצבאי בפיקוד מרכז, עומד בראש פרקליטות פיקוד מרכז, ולו הסמכות להתיר את העיון בתיקי החקירה של מצ"ח בהם הסתיימה החקירה.
17. המשיב 4, משרד הביטחון, מנהל מטעם המשיב 5 את תביעות הנזיקין של פלסטינים תושבי השטחים אשר זכויותיהם הופרו על ידי הצבא הישראלי בשטחים.
18. המשיבה 5 מדינת ישראל, מחזיקה בשטח הגדה המערבית בתפיסה לוחמתית.

פרק 1 - תיאור האירועים ופניות המוקד להגנת הפרט

1.א. העותרת 1 - גב' אלורדיאן [תיק המוקד 22206 ; תיק מצ"ח ירושלים 276/04]

19. **תיאור האירוע**: בבוקר יום 7.4.02 הגיע כוח של הצבא הישראלי אל ביתה של העותרת 1 בכפר הנדאזה שבנפת בית לחם. החיילים נכנסו לבית העותרת, הוציאו אותה ואת ילדיה מהבית וערכו בו חיפוש.
20. לאחר כשעה הוכנסו בני המשפחה לבית. החיילים צעקו על הילדים (שהיו אז בגילאים 4-17) ושאלו אותם איפה אחיהם אחמד. בנוסף, היכו החיילים את הילדים ושברו והרסו ציוד רב ויקר ערך בתוך הבית. לאחר כ-5 שעות עזבו החיילים את הבית.
21. לאחר כמה ימים הגיע דחפור לביתה של העותרת 1 ופגע בחלק ממנו, בעוד אנשים שוהים בתוכו. אחד הילדים שהיה בתוך הבית נפגע.
22. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח**: ביום 2.9.02 פנה המוקד להגנת הפרט אל הפרקליט הצבאי בפיקוד מרכז, המשיב 3, ואל היועץ המשפט למפקד הצבאי בגדמ"ע, וביקש לפתוח בחקירת האירוע לעיל ולהעמיד לדין את האחראים על הנזקים שנגרמו לעותרת ולמשפחתה.
- ע"1. העתק המכתב מ-2.9.02 אל המשיב 2 ואל יועמ"ש המפקד הצבאי בגדמ"ע מצורף ומסומן
23. ביום 20.1.04, כשנתיים לאחר האירוע, וכשנה וארבעה חודשים מיום פניית המוקד להגנת הפרט בבקשה לפתוח בחקירה, ולאחר מספר תזכורות ששלח המוקד אל הפרקליט הצבאי

- בפיקוד מרכז**, התקבל במשרד המוקד להגנת הפרט מכתב בשם הפרקליט הצבאי בפיקוד מרכז ובו הודעה כי "ניתנה הוראה לפתוח בחקירת מצ"ח".
- העתק המכתב שהתקבל במשרד המוקד ב-20.1.04 מלשכת המשיב 3 מצורף ומסומן ע/2.
24. מבירור טלפוני של נציגת המוקד מיום 25.10.04 מול לשכת הפרקליט הצבאי בפיקוד מרכז, עלה כי תיק החקירה הועבר לפרקליט הצבאי בפיקוד מרכז, לצורך קבלת חוות דעת.
25. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד בבקשה לקבלת חומר החקירה: בחלוף שנתיים וחצי מיום הפתיחה בחקירה**, ולאחר מספר תזכורות על פה ובכתב של נציגי המוקד אל לשכת הפרקליט הצבאי הראשי בפיקוד מרכז, התקבל ביום 8.8.06 מכתב מסגנית פרקליט פיקוד מרכז, רס"ן ענבל עיני דה-פז, בו הודיעה על **סגירת תיק החקירה בטענה "שהניסיונות לאתר תיעוד לפעולה זו או אחרת בבית המשפחה באותו מועד עלו בתוהו. זאת, הגם שהתיעוד לגבי הריסת בתים מאותה שנה קיים, אך כאמור לא לגבי בית המתלוננים"**.
- העתק המכתב שהתקבל במשרד המוקד ב-8.8.06 מלשכת המשיב 3, מצורף ומסומן ע/3.
26. ביום 5.9.06 פנה נציג המוקד, מר תום מהגר, אל סגן תום גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולקבל העתק ממנו.
- העתק המכתב מיום 5.9.06 מצורף ומסומן ע/4.
27. על אף התזכורות הן בכתב והן על פה, טרם התאפשר עיון בחומר החקירה וטרם התקבל העתק ממנו. (לעניין פניותו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).
- העתק מכתב התזכורת האחרון מיום 7.8.07 מצורף ומסומן ע/5.
28. **לסיכום: כשנתיים לאחר האירוע**, וכתוצאה מפניות המוקד להגנת הפרט, נפתחה חקירה צבאית אודות האירוע המתואר לעיל.
29. **כעבור שנתיים וחצי מיום הפתיחה בחקירה**, היינו כעבור ארבע שנים וחצי מיום האירוע, נמסר מטעם סגנית הפרקליט הצבאי במצ"ח מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.
30. והנה, **שנה וחצי מיום פניית המוקד בבקשה לקבל ולעיין בחומר החקירה**, בקשתו טרם נענתה.

1.ב. העותר 2 - מר סלאמה [תיק המוקד 17883 ; תיק מצ"ח ירושלים 351/2002]

31. **תיאור האירוע:** ביום 18.4.02 בצהריים, עת היה העותר 2 בעבודתו בתחנת אלג'זירה, הגיעו שני נגמ"שים צבאיים לפתח בניין בית העותר בשכונת אלמסיון ברמאללה. החיילים נכנסו לבניין וערכו חיפוש בארבע דירות.
32. החיילים פרצו את דלת דירתו של העותר ושהו בתוכה כשעה. החיילים נצפו כשהם מוציאים מהדירה שקיות שחורות.
- כששמע העותר 2 על הפריצה, הגיע אל דירתו ומצא כי דלת הכניסה שבורה והדירה ריקה והפוכה לחלוטין. בנוסף היו חסרים סכומים של כסף ומצלמה מסוג קאנון.
33. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** בעקבות פניית המוקד להגנת הפרט מיום 8.7.02 אל יועמ"ש מפקד כוחות הצבא בגדמ"ע ואל פרקליט פיקוד מרכז, המשיב 3, נפתחה חקירת מצ"ח. למוקד נודע אודות פתיחת החקירה רק בחודש נובמבר 2002, בעקבות בקשת חוקר בסיס מצ"ח בירושלים לתאם מועד לחקירת העותר 2 ולמתן עדות.
- העתק המכתב מיום 8.7.02 מצורף ומסומן **ע/6**;
העתק המכתב מיחידת מצ"ח מרכז אל המוקד מ-17.11.02 מצורף ומסומן **ע/7**.
34. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד בבקשה לקבלת חומר החקירה:** לאחר תזכורות של המוקד להגנת הפרט הן בכתב והן על פה במשך כשנה ושלושה חודשים, התקבל במשרד המוקד ביום 10.2.04 מכתב מהתובעת הצבאית, סרן עדי אברהם, בשם פרקליט פיקוד מרכז, ובו נאמר כי הפרקליטות הצבאית הורתה על סגירת תיק החקירה וזאת "בהיעדר תיעוד לאירוע הנטען, ומשלא אותרו כוחות צבא אשר נטלו חלק, לכאורה, באירוע."
העתק המכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 10.2.04 מצורף ומסומן **ע/8**.
35. ביום 19.2.04 התקבל במשרד המוקד מכתב נוסף מהתובעת הצבאית, סרן אברהם, ובו הודיעה כי "חקירת האירוע העלתה, כי לא נמצא ברישומי הצבא תיעוד לאירוע הנטען, ומשכך, אף לא אותרו כוחות הצבא המעורבים באירוע. **אף מפקד החטיבה אשר שהתה בגזרת רמאללה בעת הרלוונטית ציין, כי האירוע אינו מוכר לו, וכי אין אפשרות לאתר את הכוחות אשר נטלו חלק בפעילות בהתאם לסימון הבית. נוכח האמור לעיל הורה מ"מ פרקליט מרכז דאז על סגירת תיק החקירה"** (ההדגשה שלי ע.ג.).
העתק המכתב מיום 26.1.04 מצורף ומסומן **ע/9**.
36. ביום 13.4.04 פנה המוקד אל דובר צה"ל וביקש לקבל העתק מחומר החקירה. המוקד הדגיש כי קבלת החומר במועד קרוב חיונית היות ותקופת ההתיישנות לעניין הגשת תביעה בנוזיקין הופחתה לשנתיים, זאת בהתאם לסעיף 5א(א)(3) לחוק הנוזיקים האזרחיים (אחריות מדינה), התשי"ב-1952. תזכורות בעניין נשלחו בתאריכים 2.5.04 ו-2.6.04.
העתק המכתב מיום 13.4.04 מצורף ומסומן **ע/10**;
העתקי התזכורות מימים 2.5.04 ו-2.6.04 מצורפים ומסומנים **ע/11**, **ע/12** בהתאמה.

37. ביום 15.6.04 התקבל במשרד המוקד מכתב מסמל ברדינסקי, מדור הפקות ופניות ציבור של חטיבת דובר צה"ל, לפיו "תיקים אלו [כולל תיקו של העותר 2] הועברו לידינו. כעת עוברים תהליכי אישור סופיים אשר בסיומם יועברו התיקים לידיכם".
העתק המכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 15.6.04 מצורף ומסומן ע/13.
38. בימים 10.8.04 ו-27.10.04 פנה המוקד בתזכורות אל דובר צה"ל וביקש להעביר לידי את חומר החקירה.
העתקים מתזכורות המוקד מ-10.8.04 ומ-27.10.04 מצורפים ומסומנים ע/14, ע/15.
39. ביום 28.2.05 ובעקבות הודעה שקיבל המוקד, לפיה יש להפנות בקשות לקבלת חומר חקירת מצ"ח אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, פנה המוקד אל סג"מ תום גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומרי חקירת מצ"ח בתיקים שונים ולהעביר לידי העתקים מהם, לרבות בתיק החקירה של העותר 2.
העתק המכתב מיום 28.2.05 מצורף ומסומן ע/16;
העתק התזכורת המקובצת מיום 4.4.05 מצורף ומסומן ע/17.
40. ביום 18.4.05 התקבל במשרד המוקד מכתב מקובץ ממפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, לפיו התיק העוסק באירוע של העותר 2 לא אותר זאת "למרות חיפוש מקיף במאגר המידע של מצ"ח", וכי "מעיון ברשימות היחידה עולה שהמקרים [כולל האירוע של העותר 2] לא טופלו במצ"ח".
העתק המכתב מיום 18.4.05 מצורף ומסומן ע/18.
41. ביום 11.4.06 פנה המוקד אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במצ"ח בבקשה נוספת להעביר לעיונו את חומר החקירה. לבקשה צורף המכתב המודיע על פתיחה בחקירת מצ"ח בעניין האירוע של העותר 2. (לעניין פניותיו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).
העתק המכתב מיום 11.4.06 (ללא הנספחים) מצורף ומסומן ע/19;
העתק התזכורת מיום 15.5.06 מצורף ומסומן ע/20.
42. **לסיכום: כשש שנים** עברו מאז האירוע **ומעל ארבע שנים** עברו מאז הודעת פרקליט פיקוד מרכז על סגירת תיק החקירה ללא נקיטת צעדים כלשהם ומאז פנייתו הראשונה של המוקד בעניין חומר החקירה ולקבל העתק ממנו, ובקשתו של המוקד טרם נענתה.

43. **תיאור האירוע:** ביום 4.6.02 בשעות אחר הצהרים נסע העותר 3 במכוניתו יחד עם בנו שהיה אז קטין, העותר 4, ועצר בקרבת "מאפיית הגליל", בצדה הצפוני של העיר טולכרם. _____, העותר 4, ירד מהרכב. כשהתכוון העותר 3 לצאת מהרכב, נשמע לפתע קול ירי, והוא הבחין בבנו נופל על הקרקע. העותר מיהר לגשת אל בנו ואז נפגע ברגלו הימנית. שניות ספורות לאחר מכן, הבחין העותר בגיפ שעבר בכיכר שוויקה שבכניסה הצפונית לעיר טולכרם. העותרים 3 ו-4 פנו לבית החולים לטיפול, שם התברר כי נפגעו מירי חי.
44. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 27.7.03 פנה המוקד להגנת הפרט אל פרקליט פיקוד מרכז, המשיב 3, וביקש לפתוח בחקירת האירוע. עותק ממכתב המוקד מיום 27.7.03 מצורף ומסומן ע/21.
45. **במשך למעלה משנה** המשיך המוקד לתזכר הן בכתב והן על פה את פנייתו מיום 27.7.03. רק ביום 20.10.04, **למעלה משנתיים מיום האירוע**, התקבל במשרד המוקד מכתב מהתובעת הצבאית סרן אורלי גוז, בשם פרקליט פיקוד מרכז, לפיו "**פרקליט פיקוד המרכז הורה על פתיחה בחקירת מצ"ח לביורור הנטען בתלונה**". העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 20.10.04 מצורף ומסומן ע/22.
46. לאחר מספר תזכורות של המוקד להגנת הפרט, התקבל ביום 8.8.05 מכתב מסא"ל אהוד בן אליעזר, פרקליט פיקוד מרכז, לפיו תיק החקירה מצוי בטיפולם וממתין לחוות דעת הפרקליטות. העתק המכתב שהתקבל ביום 8.8.05 מצורף ומסומן ע/23.
47. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** רק ביום 5.12.05, **כשלוש שנים וחצי לאחר האירוע ומעל לשנה מיום הפתיחה בחקירה**, התקבל במשרד המוקד מכתב מפרקליט פיקוד המרכז, לפיו התיק נסגר "**זאת לאחר שלא אותר הכוח שביצע את הירי המוזכר בתלונה**". מכתב דומה המודיע על סגירת התיק התקבל ביום 27.12.05 ובו הוסיפו הכותבים כי "**מן הסתם חלון הזמן אף הוא הקשה על ביורור נסיבות הירי**". העתקים מהמכתבים שהתקבלו במשרד המוקד בימים 5.12.05 ו-27.12.05 מצורפים ומסומנים ע/24, ע/25.
48. ביום 7.12.05 פנה המוקד בכתב אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולהעתיקו, וזאת על מנת "לשקול ערר על החלטת הרשות לסגור את התיק, או לכלכל צעדיו המשפטיים במישור האזרחי". על אף התזכורות הרבות שנשלחו מאז, טרם התקבל העתק מחומר החקירה, התזכורת המקובצת האחרונה בכתב נשלחה ביום 7.8.07 (ראו ע/5) (לעניין פניותיו המקובצות והעקרונות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

העתק מהמכתב מיום 7.12.05 מצורף ומסומן ע/26.

49. **לסיכום: למעלה משנתיים עברו מאז** האירוע המתואר לעיל וכתוצאה מפניית המוקד להגנת הפרט, נפתחה חקירה צבאית אודותיו.
50. **מעל לשנה מיום הפתיחה בחקירה**, היינו כעבור כשלוש שנים וחצי מיום האירוע, נמסר מפרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.
51. **על אף פנייתו של המוקד לפני למעלה משנתיים וחצי לעיון בחומר מצ"ח ולקבלת העתק ממנו, ועל אף התזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.**

ד.1. העותר 5 - מחיסן [ת.ש. 30130 ; תיק מצ"ח גזמ"ע 139/05]

52. **תיאור האירוע:** ביום 10.4.03 נכנסו חיילים ישראלים לביתו של העותר 5 ברמאללה, וערכו בו חיפוש. במהלך החיפוש, כיוון אחד החיילים את נשקו אל ראשו של העותר. במהלך החיפוש בחדרו של העותר מצא אחד החיילים סכום של 3000 ₪ ומסר את הכסף לעותר כדי שישים במעילו.
53. במהלך החיפוש נלקחו מהעותר תיק שחור ובו מסמכים, התיק והמסמכים לא הוחזרו לו.
54. העותר הועלה על משאית כשידיו אזוקות ועיניו מכוסות. במהלך הנסיעה הכה אחד החיילים את העותר וערך חיפוש על גופו.
55. החייל הוציא את תכולת כיסיו של העותר, והחזירה, לכאורה, מאוחר יותר.
56. במתקן הכליאה עופר, כאשר נלקחו ממנו הפיקדונות, גילה העותר כי במקום הכסף יש ניירות מקופלים.
57. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 7.1.04 פנה המוקד אל פרקליט פיקוד מרכז וביקש לפתוח בחקירת מצ"ח, ולהעמיד לדין את האשמים באירוע.
העתק ממכתב התלונה מיום 7.1.04 מצורף ומסומן ע/27.
58. במשך **כשנה וחצי** הוסיף המוקד להגנת הפרט לתזכר את מכתבו מיום 7.1.04 לפרקליטות פיקוד מרכז, הן בכתב והן על פה והתשובה שקיבל הייתה שהתיק נמצא בבירור וטרם התקבלה לגביו החלטה.
59. רק ביום 3.7.05, בשיחה טלפונית בין נציגת המוקד ולשכת פיקוד מרכז, נמסר בעל פה כי נפתחה חקירה בתיק.
60. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** כשנה וחודשיים לאחר פתיחת החקירה, ולאחר שבמהלך אותה תקופה שיגר המוקד להגנת הפרט מספר מכתבים אל פרקליטות פיקוד מרכז כדי להתעדכן במצבה, התקבל ביום 5.9.06 במשרד המוקד מכתב מסגנית פרקליט פיקוד מרכז, רס"ן ענבל עיני דה-פז, ובו היא מודיעה כי:

נוכח חלוף הזמן מאז האירועים, לא ניתן עוד לאתר את תיקו האישי והרפואי של המתלונן ולבדוק מי הביאו למתקן המעצר, מי ביצע את הליך קליטתו והאם בבדיקה נמצא תיעוד לחבלות. בנסיבות אלה, בחלוף למעלה מארבע שנים מהאירועים נשוא התלונה, נוכח האיחור בהגשת התלונה, והסתירה שנמצאה בעדותו של המתלונן בכל האמור לכך שהעלה הדברים בדיון המעצר, הוריתי על סגירת תיק החקירה [ההדגשה שלי ע.ג.].

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 5.9.06 מפרקליטות פיקוד מרכז המודיע על סגירת התיק מצורף ומסומן ע/28.

61. באותו יום, היינו 5.9.06, פנה המוקד להגנת הפרט אל סגן תום גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר חקירת מצ"ח אודות האירוע של העותר ולהעתיקו.

העתק מהמכתב מיום 5.9.06 מצורף ומסומן ע/29.

62. במשך כשנה וחצי הוסיף המוקד לתזכר את מכתבו מיום 5.9.06, אך בקשתו טרם נענתה. (לעניין פניותיו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

63. **לסיכום: כעבור שנה וחצי מפניית המוקד להגנת הפרט, נפתחה חקירה צבאית אודות האירוע המתואר לעיל.**

64. **כעבור שנה וחודשיים מיום הפתיחה בחקירה, נמסר מסגנית פרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.**

65. **על אף פנייתו של המוקד לפני למעלה משנה וחצי, בבקשה לעיין בחומר מצ"ח ולקבל העתק ממנו, ועל אף התזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.**

1.ה. העותר 6 - מר _____ ג'אמוס [תיק המוקד 30565 ; תיק מצ"ח י-ם 196/04]

66. **תיאור האירוע:** ביום 20.11.03, כשהיה העותר 6 יחד עם מר אסמאעיל ומר דויקאת בעיר שכם, ירדו שני אנשי כוחות ביטחון ישראלים לבושים בלבוש אזרחי ממכונית פורד טרנזיט בעלת לוחית זיהוי צהובה. השניים תפסו את העותר ואת חברו והצמידו לראשו של מר דויקאת אקדח.

67. לאחר מכן ירדו מהמכונית מספר חיילים ישראלים והחלו מפליאים מכותיהם בעותר ובחברו. הם היכו את העותר בגבו, בראשו ובחלקי גוף שונים באמצעות קת נשק.

העותר 6 נלקח לבסיס צבאי ומשם לחקירה. הוא הוחזק במשך כל הלילה בחוארה ושחרר ביום למחרת.

- מהעותר נלקחו חפצים רבים אשר רובם הוחזרו לו, למעט סכום של 800 דולר אשר החזיק בתעודת הזהות שלו. יצוין כי תעודת הזהות של העותר הוחזרה לו, אך ללא הכסף.
68. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 18.1.04 הגיש העותר 6, באמצעות המוקד להגנת הפרט, הודעה בכתב על נזק לחטיבת תביעות וביטוח במשרד הביטחון. העתק מההודעה על נזק מיום 18.1.04 מצורף ומסומן **ע/30**.
69. בנוסף, ביום 18.1.04 פנה העותר, באמצעות המוקד, אל פרקליט פיקוד מרכז וביקש לפתוח בחקירת האירוע. העתק ממכתב המוקד מיום 18.1.04 מצורף ומומן **ע/31**.
70. ביום 22.2.04 התקבל במשרד המוקד להגנת הפרט מכתב תשובה מהתובעת הצבאית, סרן אורלי גוז, בשם פרקליט פיקוד מרכז ובו הודעה על פתיחת חקירת מצ"ח אודות האירוע. העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 22.2.04 מצורף ומסומן **ע/32**.
71. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** כשנה לאחר הפתיחה בחקירת מצ"ח, שבמהלכה פנה המוקד להגנת הפרט בכתב מספר פעמים אל פרקליטות פיקוד מרכז כדי להתעדכן במצב החקירה, התקבל ביום 27.1.05 במשרד המוקד מכתב מסא"ל אהוד בן אליעזר, פרקליט פיקוד מרכז, ובו הודיע כי:
- לאחר שנבחן חומר הראיות המצוי בתיק, מצאנו לנכון להורות על סגירת תיק החקירה. לא עלה מחומר הראיות כי מעצרו של המתלונן בוצע תוך חריגה משימוש בכוח סביר או בחוסר סמכות, וזאת בשים לב להתנגדותו של המתלונן למעצרו ומקום ביצוע המעצר. כמו כן, לא נמצאו תימוכין לטענת המתלונן כי נגנב ממנו כסף.
- העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 27.1.05 מצורף ומסומן **ע/33**.
72. ביום 7.3.05 פנה המוקד להגנת הפרט אל סג"מ גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולקבל העתק ממנו. בפנייתו הדגיש המוקד את החשיבות במסירת החומר בהקדם, זאת לאור התיקון בסעיף 5א(א)(3) לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות מדינה), התשי"ב-1952, בדבר תקופת התיישנות מופחתת של שנתיים לעניין הגשת תביעה בנזיקין. העתק מהמכתב מיום 7.3.05 מצורף ומסומן **ע/34**.
73. ביום 18.4.05 התקבל במשרד המוקד מכתב מסג"מ גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח שהתייחס למספר מקרים בטיפול המוקד להגנת הפרט. בעניין חקירת האירוע של העותר 6 ציין המפקד כי:

בכל המקרים הללו [כולל המקרה של העותר 6] נוהלו חקירות מצ"ח אשר ממצאיהם הועברו לעיון וחוות דעת הפרקליטות הצבאית. ואולם הואיל וחוק חופש המידע אינו חל על מידע כגון זה (ראו הסייג בחוק עצמו), אבקש להמציא בפני נימוקים מלאים לכל בקשה ובקשה, על מנת שהדבר יישקל וייבחן בהתאם להוראות פרק' המדינה. **אבקש לציין בכל אחד מהמקרים באם הוגשה תביעה או שמא האם עתידה להיות מוגשת תביעה** [ההדגשה שלי ע.ג.].

ראו ע/18.

74. ביום 8.5.05 שלח המוקד להגנת הפרט מכתב תשובה אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וציין בו בין היתר כי:

שקילת המשך טיפול בתלונה במישור האזרחי הנו נימוק הולם ומספק מבחינה משפטית לבקשתנו [לעיון בחומר החקירה וקבלת העתק ממנו].
באם נימוק זה אינו מספק את דרישתכם, אבקש כי תרעננו את זיכרוכם בהוראות פרקליטות המדינה.
מכך שאנו מעוניינים לשקול המשך טיפול במישור האזרחי נובע ממילא שאיננו יכולים לדעת אם יוגשו תביעות בתיקים אלו. הדבר אינו רלוונטי לזכותנו לקבלת חומר החקירה מכם, ומוטב היה לשאלתך לולא נשאלה.

העתק מהמכתב מיום 8.5.05 מצורף ומסומן ע/35.

75. בשיחה טלפונית של נציג המוקד להגנת הפרט עם נציג מלשכת פרקליטות פיקוד מרכז מיום 24.7.05 נמסר על פה, כי לא קיימת בעיה לקבל את חומר החקירה הצבאית שהתנהלה בעניינו של העותר 6.

76. ביום 25.7.06 הודיעו מלשכת פיקוד מרכז בעל פה לנציג המוקד, כי תיק חקירת מצ"ח בעניינו של העותר 6 נשלח לצנזורה, וכי תישלח הודעה למוקד עם סיום הצנזורה לעניין צילומו. בינתיים המשך המוקד לתזכר את פנייתו הן בכתב והן על פה. (לעניין פניותו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

77. לאור קיצור תקופת ההתיישנות בחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות מדינה) לתקופה של שנתיים, העילה להגשת תביעה אזרחית בגין האירוע אמורה הייתה להתיישן ביום 20.11.05. היות וההחלטה בדבר הגשת תביעה אזרחית אמורה להתבסס ברובה על טיב החומר המצוי בתיק חקירת מצ"ח ובמצאיה, אך אלה טרם הועברו לידי העותר 6 ולמוקד להגנת הפרט, פנה נציג המוקד ביום 1.11.05 אל מחלקת תובענות במשרד הביטחון וביקש להאריך את תקופת ההתיישנות לאור העיכוב במסירת חומר החקירה בתיק. בין היתר, ציין המוקד כי:

ללא ממצאי החקירה, אין בידינו אפשרות לקבל החלטה מושכלת בדבר הגשת תביעה.

אשר על כן, ועל מנת להימנע מהטרחת שני הצדדים בהגשת תביעת סרק, אבקש הסכמתך האדיבה להימנע מהעלאת טענת התיישנות באם תוגש תביעה בתיק זה, בתום מועד סביר מקבלת תיק החקירה לידינו.

העתק מהמכתב מיום 1.11.05 מצורף ומסומן ע/36.

78. ביום 24.11.05 הודיעו ממחלקת תובענות במשרד הביטחון למוקד, על הסכמתם להארכת מועד התיישנות עד ליום 1.5.06. יצוין כי בשל אי מסירת חומר החקירה של מצ"ח המשיך המוקד לבקש הארכות התיישנות. האורכה האחרונה להתיישנות התיק ניתנה עד ליום 15.6.08 (לעניין פניותיו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

העתק ממכתב המוקד להגנת הפרט מיום 2.11.05 מצורף ומסומן ע/37 ;
העתק ממכתב חטיבת ביטוח ותביעות במשרד הביטחון מיום 24.11.05 מצורף ומסומן ע/38.

79. **לסיכום: כעבור שנה מיום הפתיחה בחקירה**, נמסר מהתובעת הצבאית של פרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.

80. **על אף פנייתו של המוקד לפני כשלוש שנים לעיון בחומר חקירת מצ"ח ולקבלת העתק ממנו, ועל אף התזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.**

1.1. העותר 7 - אלרג'בי [תיק המוקד 39613 ; תיק מצ"ח י-ם 284/05]

81. **תיאור האירוע:** ביום 1.9.05 בשעות הבוקר המוקדמות, הגיעו חיילים ישראלים אל ביתו של העותר 7 באלחיליל (חברון) והתמקמו בו. דיירי הבית אולצו לעזובו, זאת מלבד מספר אנשים אשר הוחזקו כמגן אנושי (זאת בניגוד לבג"ץ 3799/02 **עדאלה ואח' נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל ואח'** האוסר החזקת פלסטינים כמגן אנושי).

באותו יום פנה המוקד להגנת הפרט באמצעות עו"ד לביב חביב, וביקש לשחרר את שלושת הפלסטינים המוחזקים, הקטן ביניהם בן שלוש עשרה, והדגיש כי **"הם מוחזקים כבני ערובה, בתור "מגן אנושי", המעשה הינו בלתי חוקי בעליל, ומהווה פגיעה קשה בזכויות מרשיי, ובשארית כבודם שנותר לאחר סילוקם מהבית"**.

העתק מהמכתב מיום 1.9.05 של עו"ד חביב מצורף ומסומן ע/39 ;
העתק מכתבה של עיתון הארץ "צה"ל השתמש בפלשתניאים בחברון כמגן אנושי" מיום 4.9.05 מצורף ומסומן ע/40 ;
העתק מכתבה של הארץ "צה"ל: נחקור הצבת אזרחים כמגן אנושי" מיום 5.9.05, מצורף ומסומן ע/41.

82. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 31.10.05 הגיש המוקד להגנת הפרט הודעה על נזק למחלקת תביעות וביטוח במשרד הביטחון.

- העתק מההודעה על נזק מיום 31.10.05 מצורף ומסומן ע/42.
83. ביום 16.11.05 ובעקבות מכתבה של סמל שגיאה וייץ, החוקרת בסיס מצ"ח י-ם, אשר עניינו זימון למעורבים באירוע למתן עדות, נודע למוקד כי נפתחה חקירת מצ"ח.
- העתק מהמכתב החוקרת בבסיס מצ"ח י-ם מיום 16.11.05 מצורף ומסומן ע/43.
84. ביום 18.6.06 ולאחר בירור של המוקד להגנת הפרט מול יחידת מצ"ח י-ם, נמסר כי ביום 11.6.06 הועבר התיק לפרקליטות הצבאית פיקוד מרכז.
85. ביום 25.6.06 פנה המוקד להגנת הפרט אל הפרקליטות הצבאית וביקש לקבל עדכון אודות מצב הטיפול בתיק.
86. בימים 10.8.06, 26.9.06, 7.11.06, 3.1.06, 21.2.07 נשלחו תזכורות בכתב אל הפרקליטות הצבאית בפיקוד מרכז. ביום 21.2.07 הודיעה הפרקליטות הצבאית בפיקוד מרכז שהתיק הועבר לפרקליטות הצבאית בפיקוד צפון ביוני 2006. ביום 28.2.07 פנה המוקד להגנת הפרט בכתב אל הפרקליטות הצבאית בפיקוד צפון, וביקש להתעדכן במצב הטיפול בתיק; כמו כן נשלחו לפרקליטות פיקוד צפון תזכורות בכתב.
87. ביום 11.04.07 לאחר בירור של נציג המוקד להגנת הפרט מול פרקליטות פיקוד צפון, נמסר, על פה, כי חוות דעת הפרקליטות הופצה לגורמים השונים.
88. **סגירת תיק החקירה ופניית המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** ביום 22.4.07, כשנה לאחר סיום חקירת מצ"ח והעברת התיק לפרקליטות הצבאית, נמסר על פה על ידי הפרקליטות הצבאית למוקד להגנת הפרט, כי הוחלט לסגור את תיק החקירה ללא הגשת כתבי אישום.
89. ביום 3.5.07 פנה נציג המוקד להגנת הפרט אל סגן תום גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודווה במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולקבל העתק ממנו.
- העתק מהמכתב מיום 3.5.07 מצורף ומסומן ע/44.
90. ביום 21.6.07 התקבלה במשרד המוקד התייחסות בכתב מרס"ן טלי פריד, סגנית פרקליטות פיקוד הצפון, ובה הודיעה כי:

ביום 10 אפריל 2007 ניתנה חוות-דעתנו בדבר סגירת תיק החקירה בעניין זה, ללא נקיטת צעדים משפטיים.

[...] **בין מסקנות חוות-דעתנו ציינו כי לחיילי הכוח הצבאי שהשתתף בתפיסת הבית לא היו ברורים הנהלים וההנחיות בדבר תפיסת בתים באיזור חברון, והאיסור הגורף על השארת אנשים בתוך הבית במידה והם חפצים לצאת ממנו. זאת ועוד, התרשמנו מעדויות חיילי הכח כי הם פעלו ברוח הנהלים שהיו ידועים להם**

מפעילותם בגזרת עזה, סמוך לפני אירוע זה, תוך יישום הקלות משמעותיות בשל המעבר לגזרת חברון. קצין המת"ק מסר בעדותו במצ"ח, כי העביר ההנחיות המתאימות לכח, בדבר אופן הפעולה בגזרת חברון. עם זאת, בעניין זה לא היו חיילי הכוח תמימי דעים. נראה כי במסגרת ההנחיות שהעביר, לא הבהר עצמו קצין המת"ק בעניין די הצורך או שההנחיות שנתן הובנו שלא כהלכה, וזאת על פי כלל עדויות חיילי הכוח ומפקדו, כפי שהובאו במסגרת תיק החקירה. **אפשר גם, שמדובר באי הבנה על רקע המעבר המהיר בין גזרות והנטייה לפרש את ההנחיות לפי המוכר והמקובל בפעולות עד אותו זמן.** חוות הדעת הופצה לגורמים הרלוונטיים, **חרף הזמן הרב שחלף מאז האירוע**, להפקת הלקחים הנדרשים, מתוך תקווה למנוע הישנות מקרים מסוג זה. [ההדגשה שלי ע.ג.].

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 21.6.07 מצורף ומסומן ע/45.

91. על אף תזכורות בכתב ועל פה של נציגי המוקד להגנת הפרט, מזה כעשרה חודשים טרם התקבל חומר החקירה. (לעניין פניותיו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

92. **גם במקרה זה, פנה המוקד אל מחלקת תובענות במשרד הביטחון וקיבל הארכת התישנות, ההארכה האחרונה שניתנה תקפה עד ליום 15.6.08.**

העתק מהמכתב של המוקד מיום 9.7.07 מצורף ומסומן ע/46;
העתק מהמכתב מיום 16.7.07 ממחלקת תביעות וביטוח של משרד הביטחון מצורף ומסומן ע/47;
העתק מהמכתב מיום 11.12.07 ממחלקת תביעות וביטוח של משרד הביטחון מצורף ומסומן ע/48.

93. **לסיכום: כחודש** לאחר האירוע המתואר לעיל וכתוצאה מפניית המוקד להגנת הפרט, נפתחה חקירה צבאית אודותיו.

94. **כעבור שנתיים מיום הפתיחה בחקירה**, נמסר מפרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.

95. על אף פנייתו של המוקד לפני למעלה מעשרה חודשים לעיון בחומר מצ"ח ולקבלת העתק ממנו, ועל אף התזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.

1.1. העותר 8 - סעיף [תיק המוקד 28628; תיק מצ"ח י-ם 155/05]

96. **תיאור האירוע:** ביום 3.8.03, התלווה העותר 8 לחברו אשר הוביל משאית עמוסה אבטיחים לאלח"ליל (חברון). הם הגיעו לאזור שנקרא "חרבת קלאקס" כשבמקום תור של משאיות המבקשות להיכנס לעיר.

97. אחד החיילים פנה לעותר בדרישה לפרוק סחורה מאחת המשאיות, אך העותר סירב. החיילים קראו לקצין, והקצין תקף את העותר באלימות, ואף הפיל אותו על הרצפה ואזק את ידיו, כיסה את ראשו, העלה אותו על ג'יפ, והוביל אותו למתחם צבאי שבהתנחלות חגי. העותר הוחזק כל הלילה אזוק, בפנים מכוסות, ללא מזון ומים ובתנאים לא אנושיים.

98. אחרי שחרורו של העותר מהמעצר, הוא פנה לבית חולים לקבלת טיפול רפואי, ולאחר מכן פנה לתחנת המשטרה במגרש הרוסים על מנת להתלונן על האירוע. המשטרה הפנתה אותו למח"ש, ומח"ש הפנה אותו למצ"ח. במפקדת מצ"ח נמסר לו כי העניין אינו בטיפולם!

99. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 23.9.03 הגיש העותר 9, באמצעות המוקד להגנת הפרט, הודעה על נזק לחטיבת תביעות במשרד הביטחון. כמו כן, פנה המוקד באותו יום אל פרקליט פיקוד מרכז וביקש לפתוח בחקירה אודות האירוע.

העתק מההודעה על נזק מיום 23.9.09 מצורף ומסומן ע/49;
העתק מהמכתב של המוקד מיום 23.9.09 מצורף ומסומן ע/50.

100. ביום 2.2.05, **כשנה וחצי לאחר האירוע** ולאחר מספר תזכורות של המוקד בעניין, הודיעה התובעת הצבאית סרן גוז, בשם פרקליט פיקוד מרכז כי נפתחה חקירת מצ"ח. ביום 21.3.05 הודיעה סרן גוז, כי החקירה מתנהלת בבסיס מצ"ח י-ם.

העתקים מהמכתבים שהתקבלו במשרד המוקד מימים 2.2.05 ו- 21.3.05 מצורפים ומסומנים ע/51, ע/52.

101. ביום 27.7.05 הגיש העותר באמצעות המוקד תביעה בבית משפט השלום בירושלים (ת.א. 7579/05) נגד מדינת ישראל בגין האירוע. בסעיף 37 לכתב התביעה נכתב כי:

התובע יטען כי... השיהוי הרב בביצוע החקירה ובגביית עדות מהתובע, עלולים לגרום לנזק ראייתי לתובע, המתבטא באי יכולתו לבקש סעד מהחיילים האחראים על מעשי התקיפה וכליאת השווא ו/או בקושי הראייתי להוכיח את תביעתו והעולה, בנסיבות העניין, כדי כלל נזקיו של התובע. [...] התובע יטען כי מאחר וטרם קיבל לידיו תוצאות החקירה ו/או חומר החקירה, אין ביכולתו לדעת מהם הצעדים אשר מצ"ח ביצעה ו/או המחדלים בביצוע אשר הביאו לידי הנזק הראייתי הנטען.

העתק מהעמודים הרלוונטיים לכתב התביעה מצורף ומסומן ע/53.

102. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** ביום 5.9.06, **כשלוש שנים לאחר האירוע, וכשנה וחצי לאחר ההודעה על פתיחה בחקירת מצ"ח**, התקבלה במשרד המוקד הודעתה של הסגנית לפרקליט פיקוד המרכז על סגירת תיק החקירה:

על אף חקירת חיילים אשר איישו את המקום וניסיון לאתר חיילים נוספים לפי השמות אותם מסר המתלונן בעדותו, לא אותרו חיילים שהיו מעורבים באירוע הנטען.

[...]

נוכח האמור לעיל, משלא נמצאו מבצעי האירוע הנטען, **ובשל הזמן אשר חלף מקרות האירוע, לא מצאתי להורות על ביצוע פעולות חקירה נוספות, והוריתי על סגירת התיק.** [ההדגשה שלי ע.ג.]

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 5.9.06 מצורף ומסומן ע/54.

103. ביום 5.9.06 פנה המוקד אל סגן גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולקבל העתק ממנו. מאז נשלחו תזכורות נשנות וחוזרות, אך טרם התקבל החומר המבוקש. (לעניין פניותיו המקובצות והעקרוניות של המוקד לצורך קבלת חומר החקירה, ראו פירוט בפרק 2).

ראו: ע/4.

104. ביום 12.4.07 החליט בית המשפט להוציא צו גילוי מסמכים, זאת לאחר שפניותיו של ב"כ העותר, עו"ד מיעארי לגילוי מסמכים לא נענתה. הנתבעת, משטרת ישראל – מדינת ישראל, לא מילאו אחרי הצו.

העתק מהחלטת בית משפט השלום מיום 12.4.07 מצורף ומסומן ע/55.

105. לבסוף הסתיימה התביעה בהסכם פשרה אשר נחתם בין הצדדים בחודש דצמבר 2007, וטרם קבלת גילוי מסמכים מצד הנתבעת.

106. במקרה הזה ניתן לראות בבירור כי גם כאשר התיק מגיע לשלב גילוי המסמכים, המדיניות בהקשר להעברת חומר החקירה היא אחידה, והסחבת נמשכת.

107. **לסיכום: כעבור שנה וחצי מהאירוע המתואר לעיל, נפתחה חקירה צבאית אודותיו.**

108. **כעבור שנה וחצי מיום הפתיחה בחקירה, היינו כעבור כשלוש שנים מיום האירוע, נמסר מפרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.**

109. **על אף פנייתו של המוקד לפני למעלה משנה וחצי לעיון בחומר מצ"ח ולקבלת העתק ממנו, ועל אף התזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.**

1.ח. העותר 9 - תעבאן [תיק המוקד 31036; תיק מצ"ח אורים 99/05]

110. **תיאור האירוע:** ביום 27.12.03 כשעבד העותר באתר בניה שנמצא על דרך אבו עריף בדיר אלבלח בעזה, נורתה לעברו לפתע אש חיה מירי חייל (כנראה צלף) מכיוון המוצב בהתנחלות כפר דרום. מן הירי נפצע העותר ברגלו הימנית. מאחר ואמבולנס לא יכול היה להגיע לאותו אזור, פינו אותו חבריו לעבודה לבית חולים אל-אקצא בעזה.

111. ביום 19.2.04 הגיש העותר, באמצעות המוקד להגנת הפרט, הודעה על נזק למחלקת תביעות במשרד הביטחון.

העתק ממכתב ההודעה על נזק מיום 19.2.04 מצורף ומסומן ע/56.

112. **פניית המוקד לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 4.4.04 פנה המוקד אל התובע הצבאי בפרקליטות פיקוד דרום, וביקש לחקור את האירוע, ולהורות על העמדת האחראים לדין במידת הצורך.

העתק מהמכתב מיום 4.4.04 מצורף ומסומן ע/57.

113. ביום 2.5.05, לאחר תזכורות חוזרות ונשנות, **וכשנה וחודש לאחר** פניית המוקד לפתוח בחקירה, הודיע סרן כהן, התובע הצבאי בפרקליטות הצבאית פיקוד דרום, כי הוחלט לפתוח בחקירת מצ"ח.

העתק מהמכתב מיום 2.5.05 מצורף ומסומן ע/58.

114. ביום 4.8.05, הגיש העותר באמצעות המוקד להגנת הפרט, תביעה אזרחית על נזקי הגוף שנגרמו לו כתוצאה מהאירוע נגד מדינת ישראל בבית משפט השלום בירושלים (ת.א.7812/05).

115. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** ביום 17.6.07, כשנתיים לאחר הפתיחה בחקירת מצ"ח, נמסר על פה, מפרקליטות פיקוד דרום אודות סגירת החקירה בתיק מצ"ח, המוקד ביקש לקבל תשובה בכתב.

116. ביום 24.6.07 פנה המוקד אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח וביקש לעיין בתיק החקירה ולהעתיקו, על מנת לשקול ערר על החלטת הרשות לסגור את תיק החקירה.

העתק מפניית המוקד מיום 24.6.07 מצורף ומסומן ע/59.

117. לאחר בקשות חוזרות של המוקד מימים 26.6.07 ו-22.7.07 לפרקליטות דרום לקבלת הודעה בכתב אודות סגירת תיק החקירה, התקבל ביום 23.7.07 במשרד המוקד מכתב מרס"ן שור, סגן פרקליטת פיקוד דרום, לפיו:

מהראיות הקיימות בתיק עלה, כי בתאריך 27.12.03, בשעת צהריים, **זיהו חיילי צה"ל בעמדה בישוב כפר דרום שני אנשים על גג מבנה הנמצא בהליכי בנייה, כשאחד מהם עומד והשני יושב ורושם. בשל החשד למעורבותם בפח"ע, בוצע לעברם ירי הרתעתי, ולאחר שזה לא הועיל – בוצע ירי לכיוון רגלין של אחד מהם.** מחומר הראיות לא ניתן לדעת מיהו הכוח הצבאי ששהה במקום, את זהות החייל שביצע את הירי וזהות הגורם שאישר את ביצוע הירי. מנגד, אף לא קיימים ממצאים אובייקטיביים (כדוגמת קליע) היכולים להצביע על קיומו של קשר ראייתי מספק בין הירי האמור

לבין הירי ממנו נפגע המתלונן, ואכן האם הירי האחר הוא זה שגרם לפציעתו.

בנסיבות האמורות, בהעדר קישור, מחד, של התלונה לאירוע שדווח ביומן המבצעים; ובהעדר ממצאים, מאידך, בדבר זהות הכוח שביצע את הירי הנטען; וכן נוכח הזמן הרב שחלף- הוריתי על סגירת התיק בלא נקיטת צעדים משפטיים כנגד מאן דהוא [ההדגשה שלי ע.ג.].

העתק מהמכתב מיום 23.7.07 מצורף ומסומן ע/60.

מן ההודעה הנ"ל על סגירת תיק החקירה, עולות שאלות קשות באשר להתנהלות החקירה. מצד אחד יש הודאה מפורשת שאכן היה ירי של חיילי הצבא באירוע שדומה לזה שתיאר העותר, מצד שני הפרקליטות טוענת כי לא ניתן לאתר את החיילים שביצעו את הירי זאת בשל חלוף הזמן! וכי אין ראיות שאכן מדובר באותו אירוע!

יודגש כי פניית המוקד בבקשה לפתוח בחקירה הייתה במועד קרוב לאירוע, מכאן שאילו נעשו מאמצים ואילו הייתה חקירה אפקטיבית היה ניתן להעמיד האחראים לדין. במקום זאת, השתהו המשיבים בפתיחה בחקירת האירוע וזו נפתחה רק כעבור שנה וארכה כשנתיים!

118. **לסיכום: כעבור שנה וחודש מפניית המוקד להגנת הפרט, נפתחה חקירה צבאית אודות האירוע המתואר לעיל.**

119. **כעבור שנתיים מיום הפתיחה בחקירת מצ"ח, נמסר מפרקליט פיקוד מרכז, כי תיק החקירה נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם.**

120. **על אף פנייתו של המוקד לפני כתשעה חודשים לעיון בחומר מצ"ח ולקבלת העתק ממנו, והתזכורות הרבות שנשלחו בעניין, בקשתו טרם נענתה.**

1.ט. העותר 10 - צבאח [תיק המוקד 22257; תיק מצ"ח חיפה 218/04]

121. **תיאור האירוע:** ביום 8.8.02 בשעה 3:00 לערך הגיע לבית העותר כוח של הצבא ישראלי, אשר כלל כלי רכב כבדים וגייפים. חיילי הכוח הקיפו את הבית. לאחר זמן קצר, וללא התראה או אזהרה כלשהי החלו החיילים לירות לתוך הבית ממקלע כבד. בסך הכל נורו כמה עשרות יריות, והעותר 10 נפגע כתוצאה מהירי.

122. רק לאחר שהסתיים הירי, החלו דין ודברים בין היושבים בבית לבין החיילים בחוץ. החיילים נכנסו לבית וערכו חיפוש שבמהלכו גרמו לנזקים רבים.

123. החיילים הבחינו בפציעת העותר, ופינו אותו לבית חולים העמק בעפולה, תחילה באמצעות אמבולנס צבאי ולאחר מכן באמבולנס אזרחי. לאחר ששוחרר מבית החולים הועבר העותר

לכלא סאלס שם נחקר על ידי איש שב"כ. בחקירה איים עליו איש השב"כ כי יפגע בביתו ומשפחתו של העותר אם לא יסגיר את אחיו. בתום החקירה שוחרר העותר לביתו.

124. **פניית המוקד אל פרקליט פיקוד מרכז בבקשה לפתוח בחקירת מצ"ח:** ביום 2.9.02 פנה המוקד בתלונה אל פרקליט פיקוד מרכז ואל יומע"ש המפקד הצבאי בגדמ"ע, וביקש לפתוח בחקירה אודות האירוע ולחדד את ההנחיות הנוגעות לירי לעבר בתים ואזרחים. העתק ממכתב המוקד מיום 2.9.02 מצורף ומסומן ע/61.

125. ממכתב זימון לעותר למתן עדות בסיס מצ"ח חיפה מיום 13.8.03, נודע למוקד כי אכן נפתחה חקירת מצ"ח. העתק מהמכתב מיום 13.8.03 מצורף ומסומן ע/62.

126. ביום 8.8.04 הגישו העותר 10 ואשתו, באמצעות עו"ד בטשון מהמוקד להגנת הפרט תביעת נזיקין לבית המשפט השלום בירושלים (ת.א 9460/04), בגין נזקי הגוף שנגרמו לעותר באירוע ונזקי רכוש.

127. ביום 17.7.05 פנה העותר באמצעות עו"ד בטשון מהמוקד אל עו"ד ירון סובל מפרקליטות מחוז ת"א, וביקש במסגרת התביעה האזרחית גילוי מסמכים ספציפי בהתאם לתקנה 113 לתקנות סדר דין האזרחי, ובין היתר:

כל חומר שנאסף ו/או הוכן בידי גורמים אחרים בעקבות הטיפול בפניות ב"כ התובע ללשכת היועמ"ש ולפרקליטות הצבאית בנוגע לאירוע הירי ופציעתו של התובע.

העתק מהמכתב מיום 17.7.05 מצורף ומסומן ע/63.

128. **סגירת תיק החקירה ופניות המוקד לצורך קבלת חומר החקירה:** ביום 18.6.06, לאחר כשלוש שנים מיום הפתיחה בחקירה הודיע אל"ם לירון ליבמן, התובע הצבאי הראשי כי:

מתיק החקירה עלה, כי ביום 8/8/02, במהלך מבצע ללכידת אחיו של המתלונן, כותר ביתו של המתלונן ע"י כוחות צה"ל. במהלך הפעילות הבחין הכוח באדם חשוד אשר נראה בורח מן הבית המכותר, וביצע ירי לעברו, שמרסיו נפצע המתלונן באורח קל. בתום חקירה מקיפה, ולאור חלוף הזמן, נותרו שתי שאלות ללא מענה: האם טרם שיצאה הדמות מן הפתח האחורי של הבית, קרא הכוח לבני הבית לצאת, והאם בוצע ירי אזהרה לעבר החשוד, ירי לרגליים או ירי אחר. עם זאת, לאור החומר שנאסף וחלוף הזמן מהאירוע, נראה שלא ניתן עוד לחדד את הדברים. עם זאת, מהחקירה עולה אפשרות, כי הירי שבוצע במקרה זה, לא היה תקיין.

לאור מכלול נסיבות העניין ובכלל זה, יציאתם של הנוגעים בדבר מתחולת חוק השיפוט הצבאי, הספיקות באשר לנסיבות ביצוע הירי, ומידת הפגיעה, נמצא לנכון לסגור את תיק החקירה ללא נקיטת צעדים משפטיים. [ההדגשה שלי ע.ג.]

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 19.6.06 מצורף ומסומן ע/64.

129. והנה עוד מקרה בו הוחלט לסגור את תיק החקירה ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם, זאת על אף ההודעה המפורשת של התובע הצבאי הראשי לפיה הירי היה לא תקין! הנימוק לסגירת התיק בו משתמשים גם הפעם הוא הזמן הרב שעבר מיום האירוע והטענה כי לא ניתן עוד לאתר את החיילים שביצעו את העבירה.

יצוין כי העותר פנה באמצעות המוקד אל המשיב 3 בבקשה לפתוח בחקירת האירוע סמוך למועד האירוע. לא ברור מדוע נפתחה החקירה כשנה לאחר האירוע ומדוע ארכה כשלוש שנים כשבסופה מתברר, לפחות כך עולה מההודעה על סגירת התיק, שלא ננקטו אמצעי חקירה אפקטיביים לצורך העמדת האחראים לדין.

130. ביום 25.6.06 פנה המוקד אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לעיין בחומר החקירה ולהעביר לידי העתק ממנו. זאת על מנת לשקול ערר על החלטת הרשות לסגור את התיק.

העתק מהמכתב מיום 25.6.06 מצורף ומסומן ע/65.

131. לאחר פניית עו"ד קדרון מהמוקד אל הפרקליט הצבאי הראשי מיום 23.4.06 ו- 25.6.06 (פירוט אודות ההתכתבויות ראו בפרק 2), התקבל במשרד המוקד ביום 7.8.06 מכתב מטעם הפצ"ר לפיו במידה והוגשה תביעה אזרחית אזי צריכה הבקשה לקבלת חומר חקירה להיעשות במסגרת ההליך האזרחי.

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 7.8.06 מצורף ומסומן ע/66.

132. ביום 9.8.06 השיב המוקד לפצ"ר כי בהתאם להנחיות פרקליטות המדינה יש לאשר למתלונן לעיין בחומר החקירה; כי הדבר לגיטימי מעצם היותו של המתלונן הקורבן; כי מדובר באינטרס ציבורי וכי במהלך תקין של התנהלות מצ"ח והפרקליטות הצבאית, היה חומר החקירה חייב להיות מצוי בידי המתלוננים גם טרם הגשת תביעה.

העתק מהמכתב מיום 9.8.06 מצורף ומסומן ע/67.

סיכום הפרק

133. לסיכום וכפי שניתן לראות בבירור בטבלה למטה, פניות המוקד לקבלת חומר מצ"ח מתעכבת זמן רב ביותר גם בתיקים שאין עליהם מחלוקת!

המשיבים מסרבים למסור את חומרי החקירה של העותרים 6-7 בטענה שאלה שוקלים הגשת תביעה אזרחית! יצוין, כי חומר החקירה במקרים אלו לא דרוש אך ורק לשקילת על

מנת לשקול הגשת תביעה אזרחית, אלא גם לצורך הגשת ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם. חשוב לעותרים לדעת מהם אמצעי החקירה שננקטו, ואילו מאמצים נעשו לצורך העמדת האחראים לדין.

המשיבים מסרבים למסור את חומרי החקירה של העותרים 9-10 בטענה שמתנהלת תביעה אזרחית ושניתן להשיג את החומרים הללו אך ורק במסגרת ההליך האזרחי. המשיבים מתעלמים מזכותם של העותרים להגיש עררים על ההחלטות לסגור תיקי חקירה ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם. זכות זו היא זכות עצמאית שאין להתנות בהתפתחות ההליך האזרחי.

כמו כן, וכפי שניתן לראות במקרה של העותר 8, כשהגיעו הצדדים לשלב גילוי המסמכים, העברת חומר החקירה אינה אוטומטית וגם שם נקטה המדינה בסחבת.

טבלת סיכום של פרק 1

העותר	שם משפחה	אירוע מיום	פניית המוקד אל המשיב 2 בבקשה לפתוח בחקירת מצ"ח מיום	הודעת המשיב 2 למוקד על פתיחה בחקירה מיום	יום קבלת ההודעה על סגירת תיק החקירה במשרד המוקד	בקשת המוקד לעיין בחומר מיום	זמן שעבר מיום פניית המוקד לקבל את חומר החקירה
1	אלורדיאן	7.4.02	2.9.02	20.1.04	8.8.06	5.9.06	כשנה וחצי
2	סלאמה	18.4.02	8.7.02	7.11.02	10.2.04	13.4.04	כארבע שנים
3+4	גנדב	4.6.02	27.7.03	20.10.04	5.12.05	7.12.05	כשנתיים ושלושה חודשים
5	מחיסן	10.4.03	7.1.04	3.7.05	5.9.06	5.9.06	כשנה וחצי
6	גיאמוס	20.11.03	18.1.04	22.2.04	27.1.05	7.3.05	כשלוש שנים
7	אלרגיבי	1.9.05	1.9.05	16.11.05	22.4.07	3.5.07	כעשרה חודשים
8	סעיד	3.8.03	23.9.03	2.2.05	5.9.06	5.9.06	כשנה וחצי
9	תעבאן	27.12.03	4.4.04	2.5.05	17.6.07	24.6.07	כתשעה חודשים
10	צבאח	8.8.02	2.9.02	13.8.03	19.6.06	25.6.06	שנה ועשרה חודשים

פרק 2 - פניותו העקרוניות של המוקד להגנת הפרט אל המשיבים בדבר העיכוב הבלתי סביר בקבלת חומר החקירה

2.א. מבוא

134. כפי שניתן לראות לעיל, במקרים בהם אין מחלוקת בין הצדדים בעניין העברת חומר החקירה, המשיבים נוקטים בסחבת ומתמהמהים ללא סיבה מוצדקת, בהעברת חומר החקירה, לא מדובר בעיכוב של כמה ימים או שבועות אלא בעיכוב של שנים.

135. בתיקים בהם הגיש המוקד בקשות להארכת התיישנות ובהם שוקלים העותר והמוקד הגשת תביעה אזרחית (בנוסף לערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה) וממתיינים לקבלת חומר החקירה כדי לכלכל את צעדיהם המשפטיים - כגון במקרים של העותרים 6-7 - מסרבים המשיבים בתוקף להעביר את חומר החקירה. המשיבים אינם מספקים בסיס משפטי לסירובם וטוענים כי ניתן יהיה לקבל את החומר בהליך של גילוי מסמכים כשתוגש התביעה האזרחית!

136. באותה גישה נוקטים המשיבים כשקיימת תביעה אזרחית תלויה ועומדת בבית משפט, כגון במקרים של העותרים 9 ו-10. במקרים אלה טוענים המשיבים שיש לקבל את חומר החקירה בדרך אחת ויחידה - במסגרת ההליך האזרחי בצו גילוי מסמכים. זהו שלב אליו עלולים הצדדים בתביעה להגיע לאחר תקופה לא קצרה מיום הגשת התביעה האזרחית. המשיבים אינם מצביעים על מקור הסמכות לפיו קבלת חומר החקירה אמורה להיות בדרך אחת ויחידה - דרך של גילוי מסמכים ומתעלמים מזכותם של העותרים 9 ו-10 להגיש ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה ולעיין בפעולות החקירה שננקטו.

137. כך במענהו של סג"מ גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח, מיום 18.4.05, לבקשות המוקד לעיין בחומר חקירה במספר תיקים ולהעתיקו, נמסרה תשובה שהנה רלוונטית הן לתיקים שמוזכרים במכתב והן לתיקים נשוא עתירה זו. לפיה תשובה זו, יש למסור נימוקים מלאים לכל בקשה ובקשה לעיון בחומר החקירה, וזאת על מנת שהדבר יישקל ויבחן בהתאם להוראות פרקליטת המדינה. כמו כן, יש לציין בכל פנייה "באם הוגשה תביעה או שמא האם עתידה להיות מוגשת תביעה." ראו ע/18.

138. ביום 8.5.05 השיב עו"ד וופלסון מהמוקד על מכתבו של סג"מ גלעדי, מפקד חוליית מעקב ודיווח כי:

שקילת המשך טיפול בתלונה במישור האזרחי הנו נימוק הולם ומספק מבחינה משפטית [...] מכך שאנו מעוניינים לשקול המשך טיפול במישור האזרחי נובע ממילא שאיננו יכולים לדעת אם יוגשו תביעות בתיקים אלו. הדבר גם אינו רלוונטי לזכותנו לקבלת חומר החקירה מכך, ומוטב היה לשאלתך לולא נשאלה. ראו ע/35.

2.ב. פניות המוקד אל הפרקליט הצבאי הראשי – המשיב 1

139. בנוסף לפניות הפרטניות בכל תיק ותיק אל מפקד חוליית מעקב ודיווח, ולבקשותיו לקבלת חומר החקירה באירועים שפורטו לעיל, ולאחר שנראה היה כי לא יבוא קץ לסחבת בה נקטו המשיבים, פנה המוקד ביום 23.4.06, באמצעות עו"ד ענת קדרון, אל תא"ל אביחי מנדלבלית הפרקליט הצבאי הראשי והלין על העיכוב הרב והבלתי סביר בקבלת חומרי חקירות מצ"ח, וכך כתב:

בכל התיקים [שבטיפול המוקד והמפורטים במכתב] הוחלט בתום החקירה ע"י הפרקליטות הצבאית לסגור את תיק החקירה מסיבות שונות. בעקבות החלטות אלו נשלחו בקשות מנציגי המוקד לדובר צה"ל ולחלופין למפקדת מצ"ח, לצילום תיקי החקירה, על מנת לאפשר למתלוננים בתיקים למצות זכויותיהם כדין. **עד היום, כחצי שנה ואף יותר לאחר הגשת הבקשות, טרם נמסרו תיקי החקירה לעיון ב"כ המתלוננים. כאשר נמסרו תיקי חקירה לידי המוקד, הדבר נעשה רק לאחר פניות חוזרות ונשנות, ולאחר פרק זמן של תשעה חודשים, לכל הפחות. זאת, ללא כל סיבה מוצדקת ותוך הפרת זכויותיהם המהותיות והפרוצדוראליות של המתלוננים. כתוצאה מהתנהגות קלוקלת זו, נמנע מהמתלוננים, בין השאר, לערוך על החלטת הסגירה ולהביא, למשל, בדרך של השלמת חקירה, למיצוי הדין עם האחראים לארוע.**
[...]

הזמן הממוצע לקבל חומר חקירה עומד כיום על 405 ימים. זכותו של קורבן העבירה לקבל לעיונו את חומר החקירה הנה חלק בלתי נפרד מזכותו להליך הוגן, לרבות קיומה של חקירה ממצה לעבירה שבוצעה כלפיו, לכאורה. זכותו של מי שהיה קורבן לעבירה שבוצעה ע"י חיילי צה"ל, למותר לציין, אינה נופלת מזכותו של מי שנפגע מידי אזרח או מידי שוטר. אלה כאלה זכאים בין השאר, לערוך על החלטת רשות החקירה הרלבנטית בעניינם, לסגור את תיק החקירה. קבלת חומר החקירה לצורך זה הוכרה כאינטרס כבד משקל, וראה סעיף 3 להנחיות פרקליטות המדינה מס' 14.8.
[...]

עיכוב בקבלת חומר החקירה פוגע אנושות, ולמעשה מאיין, את מימוש זכות הערר המוקנית למתלוננים עפ"י חוק. ברי, אף אם יתקבל, עקרונית, הערר, במובן זה כי יש לבצע פעולות חקירה נוספות, הרי לאחר חלוף חודשים ושנים, פעולות חקירה שתינקטנה לא תהיינה אפקטיביות, אם בכלל תהיינה בנות ביצוע.
[...]

זאת ועוד, חומר החקירה עשוי לבסס תביעה אזרחית של המתלונן כנגד החשודים או כנגד הצבא. **העיכוב במסירת החומר למתלונן משהה את הגשת התביעה, ומקשה על ניהולה.** לא זו אף זו, במצב המשפטי השורר כיום לאחר תיקון מס' 4 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה), תשי"ב-1952, עומדות לרשות התובע שנתיים בלבד להגשת תביעה נגד המדינה ושלוחיה, לרבות חיילים. **ללא חומר החקירה נבצר מן המתלוננים לקבל החלטה מושכלת לגבי הגשת תביעה אזרחית.** זוהי תוצאה בלתי רצויה לשני הצדדים: המתלונן עשוי מחד גיסא, להשקיע משאבים בהגשת תביעה חסרת סיכוי עקב חוסר מידע, ומאידך גיסא, לוותר, עקב טעות הנובעת מחוסר מידע, על זכותו להגשת תביעה כזאת. המדינה צריכה אף היא להשקיע משאבים בהתמודדות עם תביעות בלתי מבוססות אשר הוגשו בתום לב, ואשר הגשתן יכולה להיחסך.

העתק מהמכתב מיום 23.4.06 מצורף ומסומן ע/68.

140. ביום 23.5.06 התקבל במשרד המוקד מכתב ממפקד חוליית מעקב ודיווח ובו נמסר כי:

החלה עבודת איתור כלל החומר הנדרש והעברתו לבדיקה משפטית וביטחוניית. [...].

העתק מהמכתב מיום 23.5.06 מצורף ומסומן ע/69.

141. מהאמור לעיל, ניתן ללמוד על מדיניות המשיבים, לפיה מצ"ח פונה אל פרקליטות מחוז ת"א על מנת לקבל אישור להעברת תיקי החקירה לעיון הפונים. **במידה ומתנהלת תביעה אזרחית, הפרקליטות אוסרת על מצ"ח, וזאת ללא מקור משפטי ברור, להעביר העתק מתיק החקירה לידי המתלונן.**

במידה ולא מתנהלת תביעה אזרחית אך יש כוונה או סיכוי להגשת תביעה כזו, מסרבת מצ"ח למסור את חומר החקירה בטענה שניתן לקבל אותו בהליך האזרחי בעתיד!

142. ביום 25.6.06 פנה המוקד באמצעות עו"ד קדרון אל הפצ"ר בעקבות סירובה הפסול של מצ"ח למסור חומרי חקירה בזמן שמתנהלת תביעה אזרחית, ובעקבות סירוב פרקליטות מחוז ת"א לעשות כן בתואנה שקיימת תביעה אזרחית או שיש סיכוי עתידי להגשת תביעה אזרחית. העתקים מהמכתב נשלחו אל מפקד מצ"ח, פרקליטות מחוז ת"א (אזרחי), דוברת צה"ל ומנהלת מחלקת בג"צים.

עו"ד קדרון ביקשה לדעת בין היתר, מה הבסיס המשפטי שעומד מאחורי הסירוב למסירת חומר החקירה, ומה טיב הקשר בין פרקליטות מחוז ת"א למצ"ח, ועוד הדגישה כי:

הטענה הנ"ל של סגן גלעדי, הנה המשך לניסיונות למנוע שלא כדין ממתלוננים קבלת חומר חקירה עוד טרם הגשת תביעה, מתוך מה שנראה כניסיון להקשות על ניהול הליך אזרחי.

הנאמר בשני המכתבים הנ"ל [המכתבים מימים 18.4.05 ו-23.5.06 ראו נספחים ע/18 ו-ע/69] מצביע על תופעה של שיתוף פעולה פסול בין פרקליטות מחוז ת"א למצ"ח, שמטרתו הנה להקשות על מתלוננים להגיש תביעה אזרחית מחד גיסא ו"להעניש" אותם בסחבת ומניעת מידע אם הגישו תביעה כזאת. זאת, לא מיותר להזכיר, לאחר שהתמשכות החקירה והחלטת פקמ"ז מנעו כל אפשרות למיצוי הליכים פליליים.

כאשר מוגשת תביעה אזרחית אמורה מצ"ח לספק את חומר החקירה לפרקליטות מחוז ת"א לפי דרישתה, וכך גם לגבי אגף תובענות במשהב"ט. בכך אמור להתמצות הקשר בין גורמים אלו. אין זה מעניינה של מצ"ח, האם תוגש על סמך החומר תביעה אזרחית בעתיד, אם לאו, או אם הוגשה כבר תביעה כזאת.

לא ניתן לראות בעובדות אלו, ובטענות המשונות לגבי אי מסירת חומר חקירה מטעמי קיומה של תביעה, צרוף מקרים גרידא. חשש כבד עולה מן הדברים, כי שיתוף פעולה שלא במקומו מתקיים בין פרקליטות מחוז ת"א, לבין מצ"ח. תחת שזו האחרונה תמקד מאמציה בחקירות יעילות וממצות שמטרתן איסוף ראיות לצורך העמדה לדין של חשודים בעבירות, נראה שכובד המשקל בעבודת מצ"ח במקרים אלו מוסט לכיוון ייצור חומר ראיות לשימוש המדינה בהתגוננותה מפי תביעות אזרחיות, ולהערמת קשיים על התובעים בניהול תביעות אלו.

[...]

העובדה כי לאחר הגשת תביעה, אמורים התובעים לקבל את חומר החקירה במסגרת הליך של גילוי מסמכים, אין בה כדי לפגום בזכותם המוקדמת והנפרדת של המתלוננים לקבלת חומר החקירה ישירות מהרשות החוקרת. כפי שציינתי במכתבי הקודם, קבלת חומר החקירה היא תנאי למימוש זכות הערר של המתלונן במישור הפלילי, ולפיקוח על קיומה של חקירה ממצה בעניינו. מיותר לציין, כי זכות זו שמורה גם למי שהגיש תביעה אזרחית נגד מדינת ישראל.

העתק מהמכתב של המוקד מיום 25.6.06 אל הפצ"ר מצורף ומסומן ע/70.

143. ביום 10.7.06 התקבל מכתב במשרד המוקד מכתב מרס"ן כהן, ע' בכיר לתצ"ר, ובו התנצל על העיכוב בטיפול בבקשות בעניין העברת חומר החקירה לידי המוקד, וטען כי "עיכוב זה

נובע מכך שהמדיניות בנוגע להעברתו של החומר המבוקש, וחומר דומה בעתיד מצויה בשלבי גיבוש. " וכי "עם תום גיבוש המדיניות בזמן הקרוב" יעודכן המוקד להגנת הפרט.

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 10.07.06 מצורף ומסומן ע/71.

144. ביום 7.8.06 התקבל במשרד המוקד מכתב מסרן בלן, העוזר המשפטי לפצ"ר בשם הפצ"ר ובו נאמר:

בפתח הדברים נבקש לציין כי אין חולק על העיקרון, כפי שבא לידי ביטוי בפסיקה ובהנחיית פרקליטות המדינה מס' 14.8 ולפיו, ככלל, זכאים מתלונן, נפגע או שאיריו של נפגע לעיין בחומר החקירה לבדיקת נסיבות אירוע הפגיעה. רשויות הצבא מכירות בעקרון האמור ואין כל רצון או מניע (נסתר או גלוי) למנוע ממי שהוא בעל עניין לגיטימי כאמור בחומר החקירה, לעיין בחומר. לצערנו, הטיפול בנושא הבקשות לעיון בתיקי חקירה לא רוכז על-ידי גוף אחד והנהלים לטיפול בבקשות מעין אלה לא היו ברורים דים. עובדה זו הקשתה על הטיפול בבקשות ולעתים גרמה לטיפול לא מספק ולעיכובים בהעברת חומרי החקירה לבעלי הזכות לעיין בחומר.

לאחר עבודת מטה [...] נקבע נוהל פנימי המסדיר את הטיפול בבקשות אלה.

[...] אשר לסוגיית קיומה של תביעה אזרחית כנגד משרד הביטחון וצה"ל. [...] משהוגשה תביעה אזרחית כנגד משרד הביטחון וצה"ל, הרי שהבקשה לקבלת חומר החקירה אשר בוודאי עשוי לשמש כראיה במסגרת ההליך האזרחי, צריכה להיעשות במסגרת ההליך האזרחי ובהתאם לסדרי הדיון הקבועים בו. (ר' דברי כב' השופט קלינג בעת"מ (ת"א-יפו) 1256/01 בילסטוצקי נ' כפר מל"ל). יתרה מכך דומה שיוסכם, כי פניה לרשויות הצבא בבקשה הנעשית שלא בתום לב וייתכן שיש בה משום ניסיון לא ראוי לנסות ולנצל פערי מידע בין גופים שונים באותה הרשות.

אשר לפניות התלויות ועומדות. אבקש לעדכנכם, כי הנחינו את ראש מדור פיקוח וחקירות לעשות מאמץ לאתר את תיקי החקירה אשר לגביהם פניתם ולהחיש את הטיפול בהעברתם אליכם. [ההדגשה שלי ע.ג.]

ראו ע/66.

145. והנה מעל לשנה וחצי עברו מיום הודעת הפצ"ר, וטרם הועברו לידי המוקד חומרי החקירה באירועים שתוארו לעיל, גם לא בתיקים אשר אין בהם מחלוקת בין הצדדים בעניין הזכות לקבלת חומר בחקירה.

146. ביום 9.8.06 שלחה עו"ד קדרון מהמוקד להגנת הפרט מכתב אל הפצ"ר שבו הדגישה כי עמדתו באשר לאי מסירת חומר חקירה למתלוננים בשל קיומה של תביעה אזרחית או כוונה להגיש תביעה אזרחית בעתיד אינה מקובלת וחסרת בסיס משפטי, בנוסף העלתה שאלה בעניין הזכות לקבל את חומר החקירה לאחר שהתיק האזרחי הסתיים בפשרה (דוגמת העותר 8).

למתלוננים יש אינטרס בקבלת חומר החקירה **בנפרד וללא קשר** לקיומה של תביעה אזרחית. וכי לו תסתיים התביעה האזרחית בפשרה טרם הליכי גילוי מסמכים, האם יהיה בכך כדי לאיין את זכות המתלונן לקבל לידי את חומר החקירה?!

147. באשר לטענת הפצ"ר כי אי מסירת חומר חקירה בזמן שיש תביעה תלויה ועומדת מתיישבת עם פס"ד בילוסטוצקי, השיבה עו"ד קדרון כי:

לא ראיתי, כי לעתירה בעניין בילוסטוצקי המוזכרת במכתבך יש נפקות כלשהי לענייננו. ראשית, העתירה שם נדחתה משום אי תחולת חוק חופש המידע על המשיבה. שנית, לעותרת שם לא היה אינטרס נוסף במידע, מלבד הגשתו כראיה בתביעה האזרחית שניהלה כנגד המשיבה, וזאת בניגוד למצב בו המידע המבוקש הנו חומר חקירה פלילית.

[...] הכלל שנקבע בהנחיות פרקליטת המדינה הוא, כי יש לאפשר למתלונן עיון בחומר החקירה. זאת, כיוון שלמתלונן עניין לגיטימי בחקירה מעצם היותו המתלונן וקורבן העבירה. [...]

אני חולקת על קביעתך, כי אי ציון קיומה של תביעה אזרחית בפנייה לקבלת חומר חקירה הנה מעשה שלא בתום לב, שיש בו "ניסיון לנצל פערי מידע בין גופים". אני סמוכה ובטוחה שלא מצ"ח ולא פרקליטות מחוז ת"א יעבירו למתלוננים חומר חסוי (ויוער, כי לא מדובר באותה רשות), ואם מדובר במידע שהעיון בו מותר-הרי שלקיומה של תביעה אזרחית לא אמורה להיות כל השפעה על החומר שיימסר לידי המתלונן, ולא מצאתי במכתבך בסיס משפטי כלשהו לטענה הפוכה.

ראו: ע/67.

148. עו"ד קדרון חזרה והדגישה במכתבה, כי אלמלא קוצרה תקופת ההתיישנות לתביעות של פלסטינים לשנתיים בלבד, היו הבקשות לעיון בחומר החקירה מתקבלות טרם הגשת התביעה. לבסוף ביקש המוקד, באמצעות עו"ד קדרון, להנחות את הגורמים הנוגעים בדבר למסור את חומרי החקירה למתלוננים ללא קשר להתנהלותה של תביעה אזרחית בעניין.

העתקים מהמכתב נשלחו אל מפקד מצ"ח, מפקדת מצ"ח, דוברת צה"ל ומנהלת מחלקת בג"צים בפרקליטות המדינה.

2.ג. פניות המוקד אל מבקר המדינה

149. ביום 16.10.06 פנה המוקד באמצעות עו"ד קדרון אל מבקר המדינה, השופט בדימוס מיכה לינדשטראוס, ופירט בפניו את העיכוב הבלתי סביר בקבלת חומרי חקירות מצ"ח, והפגיעה החמורה שנגרמת למתלוננים עקב אי מסירת חומר החקירה תוך זמן סביר לאחר ההודעה על סגירת תיק החקירה. המוקד ביקש, בין היתר לעקוב אחר העברת חומר החקירה ולוודא כי הגורמים האמונים על בדיקת החומר והעברתו מודעים לכך שהעברת החומר בפרק זמן סביר היא חלק בלתי נפרד מן הזכות הבסיסית של המתלוננים להליך הוגן.

העתק מהמכתב מיום 16.10.06 של המוקד אל מבקר המדינה מצורף ומסומן ע/72.

150. ביום 22.10.06 שלח מבקר המדינה מכתב אל עו"ד קדרון מהמוקד ובו אישר את קבלת מכתבה מיום 16.10.06, והודיע לה כי המכתב הועבר לעיון חטיבת הבטחון במשרד מבקר המדינה, העוסקת בנושאים הקשורים בצה"ל. יחד עם זאת, הציע מבקר המדינה לפנות בנושא אל היועץ המשפטי לממשלה.

העתק מהמכתב מיום 22.10.06 של מבקר המדינה אל המוקד מצורף ומסומן ע/73.

151. ביום 31.10.06 השיבה עו"ד קדרון למכתבו של מבקר המדינה וציינה כי בעבר פנה המוקד לפרקליט הצבאי הראשי ולגורמים נוספים שבידם הסמכות האופרטיבית בנושא. אולם, על אף הפניות לא חלה כל התקדמות בפועל בטיפול בתיקים. עו"ד קדרון ציינה כי למרות זאת, בשל הצעתו של המבקר, ישקול המוקד פניה אל היועץ המשפטי לממשלה.

העתק מהמכתב מיום 31.10.06 של המוקד אל מבקר המדינה מצורף ומסומן ע/74.

2.ד. פניות המוקד אל היועץ המשפטי לממשלה

152. בעקבות המלצת מבקר המדינה, פנה המוקד ביום 5.11.06 אל היועץ המשפטי לממשלה והציג בפניו את המסכת העובדתית בעניין התנהלות רשויות הצבא והעיכוב הבלתי סביר בקבלת חומר החקירה. המוקד ביקש מן היועץ המשפטי לממשלה להתערב ולהפעיל את סמכותו על מנת לשים קץ למחדל החומר של רשויות הצבא, ולהורות להעביר באופן מיידי את חומר החקירה למתלוננים.

העתק מהמכתב מיום 5.11.06 מצורף ומסומן ע/75.

153. ביום 14.11.06, שלח העוזר הראשי ליועץ המשפטי מכתב אל עו"ד קדרון מהמוקד, ובו הודיע כי פניית המוקד מיום 5.11.06 הועברה להתייחסות הגורמים הרלוונטיים ולכשיסתיים הטיפול בפניה תישלח תשובה.

העתק מהמכתב מיום 14.11.06 מצורף ומסומן ע/76.

2.ה. המשך התכתבויות המוקד מול הפצ"ר, היועמ"ש לממשלה ומבקר המדינה

154. ביום 14.12.06 חזרו והודיעו מלשכת הפצ"ר למוקד להגנת הפרט, כי גובש נוהל להעברת חומר החקירה, זאת בהתאם להנחית פרקליטת המדינה מס' 14.8 מיום 1.8.02. באשר לתיקי חקירה במקרים שבגינם מתנהל הליך אזרחי נכתב:

יועבר החומר, בתיאום עם משרד הביטחון ופרקליטות מחוז ת"א (אזרחי), בהתאם לכללי סדרי הדין האזרחי ולנסיבות העניין. זאת, על מנת להבטיח שחומר המצוי בידי הרשות ואשר רלוונטי להליך המשפטי המתנהל בין הצדדים, יועבר במסגרת ההליך המשפטי והכללים הנהוגים בו ולא בדרך עקיפה.

[...] באותם מקרים בהם התובע יצביע על עניין לגיטימי המנותק מתביעתו האזרחית והמצדיק את העברת החומר עוד בטרם התקבלו החלטות בדבר גילוי מסמכים בהליך האזרחי, תבחן הבקשה לנסיבותיה [...] כמו כן, במקרים בהם תסתיים התביעה האזרחית טרם גילוי המסמכים, אם בפשרה ואם בדרך אחרת, מובן כי לא יהיה בקיומו של הליך אזרחי כדי להשפיע על מסירת החומר לידי הפונה.

העתק מהמכתב שהתקבל במשרד המוקד ביום 17.12.06 מלשכת הפצ"ר מצורף ומסומן ע/77.

155. ביום 31.12.06 השיב עו"ד נזרי העוזר הראשי ליועמ"ש הממשלה למוקד להגנת הפרט, כי הפרקליטות הצבאית עובדת בהתאם לעיקרון שמתלונן, נפגע או שאריו של נפגע, זכאים לעיין בחומר החקירה, וכי:

נגרמו בעבר עיכובים בהעברת תיקי החקירה [...] וזאת מכיוון שהטיפול בנושא לא רוכז על-ידי גוף אחד בצבא, והנהלים בנושא לא היו ברורים דיים. עם זאת, נערכה בצה"ל ובמשרד הביטחון עבודת מטה בנושא, במסגרתה גם נקבע נוהל לטיפול בבקשות לעיין בחומר חקירה.

תשובה דומה נשלחה למוקד ביום 21.11.06 מטעם מבקר המדינה.

העתק ממכתב העוזר הראשי של יועמ"ש הממשלה אל המוקד מיום 31.12.06 מצורף ומסומן ע/78;
העתק מהמכתב של לשכת מבקר המדינה אל המוקד מיום 21.12.06 מצורף ומסומן ע/79.

156. ביום 30.1.07 שלח המוקד להגנת הפרט אל סרן תימור בלן, העוזר המשפטי לפצ"ר, את רשימת התיקים אשר בהם הוגשה בקשה לקבלת חומר החקירה, זאת על פי בקשתו של האחרון.

העתק ממכתב המוקד אל עוזר הפצ"ר מיום 30.1.07 מצורף ומסומן ע/80.

157. ביום 5.2.07 פנה המוקד, באמצעות עו"ד קדרון, אל מבקר המדינה בעניין הסירוב למסירת חומר החקירה בטענה שקיימת תביעה אזרחית תלויה ועומדת, דבר היוצר שיתוף פעולה אסור בין מצ"ח למחלקת תביעות במשרד הביטחון. במכתבו הדגיש המוקד כי בעקבות תיקון 4 לחוק הנזיקים האזרחיים וקיצור תקופת ההתיישנות לתביעות של פלסטינים כנגד כוחות הביטחון לשנתיים, נוצר מצב שבו הוגשו תביעות בטרם הגיע לידי התובעים חומר החקירה, ובמקרים מסוימים אף טרם הסתיימה החקירה.

אנו עדים לתופעה חמורה אשר על פניה מעידה על שימוש שלא כדין שעושה מצ"ח בסמכויות החקירה שלה. הדברים אמורים בכך שלעתים נפתחות חקירות מצ"ח **אך ורק לאחר שהוגשה תביעה אזרחית או תביעה לקמ"ט תובענות**. זאת ועוד: מדברי המתלוננים, אשר מוזמנים למסור הודעתם במצ"ח עולה, כי החקירה מתמקדת בנושא **הנזק** שנגרם להם ולרכושם, ואף בזיקתם לרכוש הניזוק – פרטים אשר הקשר בינם לבין האפשרות לאתר את העבריינים קלוש בלשון המעטה.

[..]

למעשה, בכובעו כנתבע, למשרד הביטחון יש אינטרס מובנה **להימנע** מאיסוף ויצירת ראיות אשר יחזקו את גרסת התובע. כאשר מצ"ח פועלת בשליחות קמ"ט תובענות, חזקה שהיא פועלת לטובת שולחה ועל כן תפגע להחלשה ולערעור הראיות מטעם התובע-המתלונן [...] ולא לגילוי האמת – בהיפוך גמור לתפקידה. [ההדגשה במקור]

העתק ממכתב המוקד אל מבקר המדינה מיום 5.2.07 מצורף ומסומן ע/81.

158. ביום 15.2.07 נשלח מכתב מגב' יקותיאל, מנהלת לשכת מבקר המדינה, אל המוקד, לפיו פנייתו של המוקד מיום 5.2.07 הועברה לחטיבה העוסקת בנושא במשרד מבקר המדינה.

העתק ממכתב מנהלת לשכת מבקר המדינה אל המוקד מיום 15.2.07 מצורף ומסומן ע/82.

159. ביום 22.7.07, פנה המוקד אל מנהלת לשכת מבקר המדינה, וביקש לדעת האם חלה התקדמות בטיפול בפנייתו מיום 5.2.07.

העתק ממכתב המוקד אל מנהלת לשכת מבקר המדינה מיום 22.7.07 מצורף ומסומן ע/83.

160. ביום 7.8.07 שוב פנה המוקד אל מפקד חוליית מעקב ודיווח במפקדת מצ"ח, וביקש לקבל לידיו צילום של חומר מצ"ח בתיקים בהם הוגשה בקשה כזאת לפני חודשים רבים.

ראו ע/5.

161. ביום 13.8.07 הודיעה עו"ד הרפז, העוזרת למבקר המדינה ונציב תלונות הציבור כי משרד המבקר מקבל אלפי פניות והצעות לביקורת מדי שנה ומטבע הדברים אין באפשרותו לקיים ביקורת בכל אחת מאלפי הפניות וכי הוחלט לא לשלב את תלונת המוקד בתכנית העבודה השנתית של המשרד.

העתק ממכתב העוזרת של מבקר המדינה למוקד מיום 13.8.07 מצורף ומסומן ע/84.

162. והנה כי כן, על אף הודעת הפצ"ר האחרונה מלפני **למעלה משנה** כי גובש נוהל להעברת חומר החקירה למתלוננים, טרם ננקטה פעולה כלשהי להעברת חומר החקירה לעותרים, גם לאלו אשר בעניינם אין תביעה אזרחית ואין מחלוקת לגבי זכותם לקבל את חומר החקירה.

163. בינתיים הזמן עובר, וזכויותיהם של העותרים לערוך על ההחלטה לסגור את תיק החקירה ולבקש השלמת חקירה, כמו גם זכותם לגישה לערכאות נפגעות. ככל שהזמן עובר נחלש הסיכוי להעמיד את האחראים לדין ולפתוח שוב בהשלמת חקירה במידה ויהיה בכך צורך.

הטיעון המשפטי

מבוא

164. אין מחלוקת בין הצדדים ולא יכולה להיות מחלוקת ביניהם לעניין זכותו של מתלונן, נפגע או שאריו של נפגע לעיין בחומר החקירה לבדיקת נסיבות אירוע הפגיעה ואמצעי החקירה שננקטו, זאת כל עוד אין תביעה אזרחית תלויה ועומדת או כשאין בכוונת המבקש לשקול הגשת תביעה אזרחית, או כשתלויה ועומדת תביעה אזרחית.

165. למרות הצהרות המשיבים מזה שנה תמימה, על כוונתם להעביר את חומר החקירה בתיקי החקירה של העותרים 1-5 והעותר 8 (אשר התביעה האזרחית בעניינו הסתיימה בפשרה, וחומר מצ"ח לא התקבל במסגרתה), הם ממשיכים לנקוט בסחבת, ומתעלמים מבקשות העותרים החוזרות ונשנות לקבלת חומר החקירה!

166. עיקר המחלוקת בין הצדדים הינה אודות זכותם של העותרים, לרבות העותרים 6 ו-7 והעותרים 9 ו-10, שהם נפגעי עבירות שבוצעו על ידי כוחות הביטחון, לקבל את חומרי חקירות מצ"ח, וזאת ללא קשר לקיומה של תביעה אזרחית או אם העותרים שוקלים הגשת תביעה אזרחית.

167. המשיבים טוענים כי אם קיימת תביעה אזרחית, כמו במקרים של העותרים 9-10, או אם הנפגע שוקל הגשת תביעה אזרחית, כגון המקרים של העותרים 6-7, אזי הדרך היחידה שפתוחה בפניהם לקבלת חומר החקירה, הינה באמצעות גילוי המסמכים בהליך האזרחי הקיים, או זה שיתקיים, אם יתקיים. המשיבים לא מעלים נימוקים כלשהם למדיניות הסירוב להעברת חומר חקירה ואף לא מצדיקים את מדיניותם. כך למשל המשיבים אינם מצביעים על השלכות כלשהן כתוצאה מהעברת חומר החקירה לידי נפגעי עבירה, שיש בהן כדי להוות שיקול המצדיק מניעת העברת החומר.

168. העותרים טוענים כי מתלונן זכאי לקבל את חומר חקירת מצ"ח אודות האירוע שהיה קורבן לו, ללא קשר לשאלת קיומה של תביעה אזרחית.

169. לנפגע עבירה קיימות שתי זכויות נפרדות, שאין להתנות אחת מהן בתוצאות השנייה.

ראשית, זכותו של נפגע עבירה, אשר תיק החקירה בעניינו נסגר ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם, לבדוק האם אכן נעשו כל המאמצים לביצוע חקירה אפקטיבית ולפנות בערר במידת הצורך (ראו והשוו: סעיפים 64 ו-65 לחוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ד-1982). הזכות כאן היא כפולה: הזכות לדעת כיצד טופלה תלונתו, העומדת כשלעצמה, והזכות להגיש ערר על בסיס החומר, ולדרוש השלמת חקירה.

הזכות השנייה היא לפנות בהליך אזרחי, שבמסגרתו עשוי הנפגע לקבל את חומר החקירה (לא בכל הליך אזרחי התוצאה תהא מימוש הזכות לגילוי מסמכים וקבלת חומר חקירה; חלק מהמקרים מסתיימים בפשרה, או בהליכים המקדמיים). יצוין כאן, כי אילו פעלו המשיבים תוך זמן סביר וחקרו את האירוע סמוך למועד התרחשותו, ואילו היה משך החקירה סביר, ולא עלה על מספר שבועות או חודשים להבדיל ממספר שנים, היה חומר החקירה אמור להיות בידי הנפגעים/העותרים זמן רב טרם הגשת ההליך האזרחי.

המשיבים מנסים כאן להתנות את זכותו של נפגע עבירה להגשת ערר ולעיון בחומר החקירה בתוצאות הליך אזרחי ממושך כנגד המדינה, או הליך אזרחי שעשוי להתקיים בעתיד.

170. הוסף על כך, למימד הזמן חשיבות רבה לעניין הגשת הערר - ככל שמתרחקים ממועד האירוע כך מתמעטים סיכוייו של הערר להיות אפקטיבי, וכך יהיה קשה יותר לבצע השלמת חקירה במידת הצורך או לאתר את הגורמים שהיו מעורבים באותו אירוע.

171. מדיניות המשיבים יש בה כדי להצביע על שיתוף פעולה אסור בין מצ"ח לפרקליטות, היות שמטבע תפקידה של רשות חוקרת להפעיל שיקול דעת עצמאי בכל הקשור לדרך ניהול החקירה וכן לעניין העברת חומר החקירה לידי נפגעי העבירה.

פרק 3

3. א. החובה לענות ולטפל בפנייה תוך זמן סביר

172. אין מחלוקת בין הצדדים על זכותו של מתלונן או שאריו לקבל את חומר החקירה במקרים בהם העילה לתביעה האזרחית התיישנה, או כשההליך האזרחי הסתיים ולא התקבל במסגרתו חומר החקירה. למרות זאת, משתהים המשיבים מזה חודשים ארוכים ואינם מעבירים את החומר בעניינם של העותרים 1-5 והעותר 8. במקרים אלו המשיבים נוקטים בסחבת והתשובה השגרתית שקיבל המוקד לפנייתו הייתה שהעניין בטיפול!

173. כבר לפני שלושים שנה הצביע השופט שמגר (כתוארו אז) על תופעה פסולה וחמורה זו של התעלמות הרשויות מפניותיהם של אזרחים ואי מתן תשובות, תוך שהוא קובע כי יש לפעול בחומרה כנגד פקידי ציבור שאינם משיבים במועד:

אי-מתן תשובות לאזרח הפונה אל הרשות הוא בגדר רעה חולה ונפוצה במציאות שלנו, וככל הנראה לא ניתן לשרש תופעה זו, אלא אם יינקטו צעדים החלטיים ויעילים יותר מאלה הנוהגים עתה, לרבות נקיטת הליכים משמעותיים נגד פקידי הציבור שאינם משיבים במועד על פנייתו של אזרח [...] יש יסוד להניח כי תגובות כאמור, בלויית הדרכה והסברה נאותות יהיה בהן כדי להגביר את המודעות לחובת מתן-התשובה, המעוגנת בחוק ואשר מתחייבת גם בלעדי זאת מיחסי אנוש נאותים. (בג"צ 153/77 פרג' נ' עירית פתח-תקה, פ"ד לא(3), 427, 432).

למרבה הצער, נכונים הדברים גם כיום. דברים אלו מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בפנייה שיש לה השלכות מרחיקות לכת על זכויותיהם הבסיסיות ביותר של הפונים.

174. יפים לענייננו גם דבריו של כבוד השופט לוי, המבטאים בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים את החומרה הרבה שבהתנהלות של סחבת, עיכובים ואי מתן מענה ענייני מצד הרשות:

המשיב אינו רשאי לנהוג בעותרים - כמוהם ככל פונה אחר - באופן בו הוא נוהג; המשיב אינו רשאי להותיר את עניינם תלוי ועומד בלא מענה ענייני... המשיב אינו רשאי להתיש את העותרים ללא תוחלת, לגרום להם להוצאות מיותרות ולעכב, אגב כך, את בירורו המהותי של עניינם. ואם נשתכחו מן המשיב טיבן של חובות בהן הוא חב, כי אז מחובתו של בית המשפט לשוב ולשנן באוזניו. (בג"צ 10399/04 בן אבדקול נ' משרד הפנים, מינהל האוכלוסין, תק-על(3)2005, 1608 1609).

פרק 4 - הנחיית פרקליטת המדינה מס' 14.8

4.א. בקשה מצד גורמים שונים לעיין בחומר החקירה

175. הנחיית פרקליטת המדינה מס' 14.8, שכותרתה "בקשה מצד גורמים שונים לעיין בחומר חקירה שבתיק משטרה" (להלן: הנחיית פרקליטת המדינה או ההנחיה), קובעת עקרונות מנחים (הרלבנטיים גם במקרים בהם הרשות החוקרת הינה מצ"ח), לפיהם רשות ציבורית, לרבות משטרה או תביעה, חייבת לפעול בהתאם לאותם עקרונות בבואה לדון בבקשות לעיין בחומר חקירה המוגשות על ידי חשוד, מתלונן, קורבן עבירה או גורם מעוניין אחר.

העתק מהנחיות פרקליטת המדינה מס' 14.8 מצורף ומסומן ע/85.

176. היות ואין זכות מוקנית בדין הקיים למתלונן או לקורבן עבירה לעיין בחומר חקירה, להבדיל מנאשם (ראו והשוו: סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב-

1982). ההחלטה האם להתיר עיון בחומר החקירה צריכה להיות בהתאם לעקרונות המשפט המינהלי, ולהיעשות "בתום לב, בהגינות, בשוויוניות ובסבירות" (ראו פסקה 3 להנחיה).

177. הכלל הוא כי אם המבקש לעיין בחומר החקירה מצביע על אינטרס כבד משקל שעומד מאחורי בקשתו, יש לאפשר לו לעיין בחומר, אלא אם קיים אינטרס ממשי:

המונע את העיון במסגרת הפעלת שיקול הדעת, על הרשות לאזן בין זכותו של אדם לעיין בחומר החקירה הנוגע לעניינו וזכותו למצות את הזכויות הקיימות לו בדין (כמו לדוגמא להגיש ערר או להגיש תביעה אזרחית), לבין אינטרסים ציבוריים ופרטיים העלולים להיפגע כתוצאה מהרשאת העיון. כגון, האינטרס הציבורי שבשמירת אמון הציבור בכך שחומר הנמסר למשטרה לא יגיע לעיון הציבור הרחב, דבר שיבטיח את נכונותו של הציבור לשתף עם המשטרה פעולה בעתיד; האינטרס הציבורי שבהגנה על שיטות ודרכי העבודה של המשטרה והתביעה; האינטרס הציבורי שלא לפגוע בניהול חקירה ספציפית; והאינטרס שבהגנה על פרטיותם של מי שהיו מעורבים בחקירה משטרתית. (סעיף 3.1 להנחיית פרקליטת המדינה).

178. כמו כן המגבלה העיקרית על האפשרות לעיין בתיק חקירה היא "פגיעה אפשרית בתפקוד הגוף החוקר" (ראו: סעיף ג. 10) להנחיית פרקליטת המדינה), אולם כפי שניתן לראות בהתכתבויות לעיל, המשיבים כלל לא הצביעו על חשש כזה, וממילא מדובר בתיקי חקירה סגורים, מכאן ששיקול זה אינו רלוונטי לעניינו.

179. כידוע, לפני העברת חומר החקירה של מצ"ח לעיון המתלונן ומיופה כוחו, הוא עובר צנזורה על ידי יחידת מצ"ח. באמצעות הליך הצנזורה מונעים המשיבים העברת מידע רגיש, שעניינו פרטים אודות העדים או היחידות השונות או שיטות החקירה.

180. לחומר החקירה יש חשיבות רבה עבור העותרים. היות שיש בעיון בחומר החקירה כדי להוכיח האם אכן נעשו כל המאמצים לחקור את האירועים, או שמא יש מקום להשלמת חקירה והגשת ערר או עתירה לבג"ץ כנגד ההחלטה לסגור את התיק ללא נקיטת צעדים משפטיים כלשהם. כמו כן, אפשר להחליט בהסתמך על חומר החקירה האם יש אפשרות להגשת תביעה אזרחית.

4.ב. עיון בחומר החקירה לצורך הגשת ערר על ההחלטות לסגור את תיקי החקירה ללא נקיטת אמצעים כלשהם או פנייה להליך אזרחי

181. בהנחיות פרקליטת המדינה, הובאה התייחסות מפורשת לעניין זכותו של קורבן עבירה לקבל את חומר החקירה לצורך הגשת ערר על גניזת תיק החקירה, וכך נקבע:

בנוגע למסירת חומר החקירה למתלונן או קורבן עבירה, הנדרש לו לצורך הגשת ערר או הגשת עתירה לבג"ץ על החלטה בערר לגנוז את התיק, **חומר זה נדרש לאזרח כדי לאפשר לו למצות זכות, שהיקנה לו החוק במפורש.** (סעיף ב.ה).14. להנחיית פרקליטת המדינה).

182. הוסף על כך, מסירת חומר החקירה הינה חיונית לצורך ההחלטה האם יש מקום להגשת הליך אזרחי ולתבוע פיצויים בגין הפרת זכויות הנפגעים, לרבות בגין האירועים שהעותרים 6 ו-7 נפלו קורבן להם. העותרים 6 ו-7, כפי שצוין לעיל, אינם מעוניינים בהגשת תביעות סרק ולבזבוז זמן שיפוטי יקר. העותרים מבקשים קודם לעיין בחומר החקירה, ורק אם תימצא הצדקה לדבר, לפנות להליך אזרחי.

183. קבלת חומר החקירה לצורך פנייה להליך אזרחי הינה דרישה לגיטימית. מעיון בהנחיות פרקליטת המדינה, לא מצאנו הנחיה האוסרת על העברת חומר החקירה אם תלוי ועומד הליך אזרחי, או אם המבקש לקבל את חומר החקירה שוקל פנייה לערכאות. נהפוך הוא - בהנחיות פרקליטת המדינה נקבע כי על רשויות התביעה לעזור לקורבן העבירה בניצול ההליך האזרחי ולהעמיד לרשותו את החומר הדרוש לו:

אשר לבקשה לעיון בחומר חקירה, שמטרתה לסייע לקורבן העבירה **בניהול הליך אזרחי**, ניתן לנקוט בפרשנות המרחיבה את הגדרת תפקידי המשטרה באופן הקובע שתפקידי המשטרה כוללים גם את התפקיד הכללי של סיוע לשמירה על הסדר הציבורי. מכוח תפקיד זה רשאיות רשויות המשטרה והתביעה לסייע לקורבן העבירה במגוון דרכים, לרבות באופן העשוי, לעתים, להתבטא במתן נגישות למידע שיאפשר למעיין בחומר לתבוע פיצויים וסעדים אחרים במישור האזרחי. (סעיף ב.ה).16. להנחית פרקליטת המדינה).

184. העותרים מבקשים לקבל לידם את חומר החקירה, על מנת לשקול הגשת ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה. אילו נהג מצ"ח על פי לוחות זמנים סבירים במקרים בהם הוגשו תביעות אזרחיות, היה חומר החקירה אמור להיות בידי העותרים/התובעים טרם הגשת ההליך האזרחי. אך בשל השיהוי והסחבת ומשיכת הזמן בהם נוקטים המשיבים, גם לאחר הגשת ההליך האזרחי הם נתקלים בסירוב להעברת החומר, בשל טענות שאין להן כל בסיס משפטי ובניגוד להנחיות פרקליטת המדינה.

פרק 5 - האם הליך של גילוי מסמכים הוא הדרך היחידה העומדת בפני התובע לקבלת חומר החקירה?

185. המשיבים, כפי שהוזכר לעיל, נמנעים מלאפשר לעותרים 9 ו-10 לעיין בחומר החקירה וזאת בטענה שקיימת תביעה אזרחית שבמסגרתה אפשר לקבל חומר זה. עוד טוענים המשיבים כי היות שהעותרים 6-7 שוקלים הגשת תביעה אזרחית, העותרים חייבים לחכות עד להגשת התביעה, ועד להליך של גילוי מסמכים. המשיבים מנעו מהעותר 8 לעיין בחומר החקירה בטענה שתלויה ועומדת תביעה אזרחית, ועל אף שהתביעה האזרחית הסתיימה בפשרה וחומר החקירה לא התקבל במסגרתה, הם עדיין נוקטים בסחבת.

נשאלת השאלה מה מטרתו של הליך גילוי מסמכים?

186. מטרתו של הליך גילוי מסמכים "היא השוויית בעלי-הדין שהיא לב המשפט, ובלשון הרמב"ם: "אי זהו צדק המשפט? זו השויית שני בעלי דינין בכל דבר" (רמב"ם, סנהדרין, כא, א [א]), תא 1145/99 עמאד ג'אעוני נ' מדינת ישראל, סב (1) 154, 159.

187. הליך גילוי מסמכים נועד להשוות בין בעלי הדין בהליך האזרחי, וכי "יש לאפשר לבעלי הדין "לשחק" בקלפים גלויים למען לא יפגיע אחד מהם את יריבו במהלך המשפט בראיה בלתי צפויה וכך יכשיל את יריבו, שלא הייתה בידו אפשרות לבדוק ולהכין חומר ראיות לסתור" (בר"ע 4249/98 סויסה נ. הכשרת הישוב - חברה לביטוח, תקדין עליון 99 (4), עמ' 118, סעיף 5).

188. ונשאלת השאלה: האם הליך של גילוי מסמכים חוסם את הדרך בפני התובע לקבל את המידע בדרכים אחרות? כבי' השופט ד"ר עודד מודריק השיב על שאלה זו כשבחן מהו היחס בין חובת גילוי מידע לפי חוק חופש המידע לבין הסדרי גילוי מסמכים ומידע לפי תקנות סדר הדין האזרחי, וקבע כי:

התקנות והחוק גיבשו שני "ערוצים" נפרדים להשגת מידע. כל ערוץ נע ב"מסילתו" ואין בהוראות המגבשות את הערוצים אזכור הדדי או יצירת התניה ערוצית כלשהי. התכלית הנורמטיבית של התקנות שונה מזו של החוק. תכליתן של התקנות היא לשמש את תכליתו של הדיון השיפוטי, היינו את "חקר האמת" או את "עשיית משפט". תכליתו של החוק היא לאפשר לאזרח לעיין במידע ציבורי. לעיין, כך סתם, ללא תכלית וללא מטרה. כיון שהוראות הדינים הללו מיועדות לשרת תכליות שונות, מתבקש ש"אין מלכות נוגעת במלכות" ומיצוי הליך אחד אינו חוסם את הדרך אל ההליך האחר. המסקנה הזאת היא מדרש הגיון פשוט. **תקנות סדר הדין האזרחי אינן הכלי היחיד שבמסגרתו יכול מידע המצוי בידי צד אחד למשפט לעבור אל הצד השני.** אפשר שמידע כזה "יתגלגל" לידי צד החפץ בו מידי גורם שאינו צד למשפט. אפשר שיש לגבי מידע

מסוים חובת דיווח ושהדיווח עומד לעיון הרבים (למשל דוחות לרשות לניירות ערך) ואפשר שזה מידע של רשות ציבורית שצריך לפי החוק לאפשר נגישות אליו. מידע שהגיע לידי צד למשפט שלא לפי התקנות אינו "מוקצה מחמת מיאוס" ואין בו כל פגם. (עת"מ (תל-אביב-יפו) 3089/04 עיריית יבנה נ' שירותי בריאות כללית, תק-מח 2006(3) 11071, עמ' 11075) (ההדגשה שלי. ע.ג.).

189. לכאורה, לאחר הגשת תביעה, אין זה משנה מהו המקור ממנו יתקבל חומר החקירה (הפרקליטות או מצ"ח) ועל סמך איזה בסיס משפטי. אולם אין זה כך!

ראשית, אין זה מצב רצוי, כמו שכבר צוין, שתביעה אזרחית תוגש ללא חומר חקירה, כשהתובע שרוי בחוסר ודאות ועל סמך מידע חלקי וחסר.

שנית, האפשרות לעיין בחומר חקירה נוגעת לזכויות מהותיות של קורבן עבירה, ולא לזכותו הדיונית כבעל דין במשפט אזרחי.

להמחשת הדברים, הסנקציה במקרה של אי גילוי מסמכים היא שהמדינה לא תוכל להגיש את חומר החקירה כראיה במשפט (תקנה 114א לתקנות סדר הדין האזרחי, התמש"ד-1984). לעיתים זה סיכון מחושב שכדאי לקחת ולא לחשוף את החומר.

במקרים מסוימים, כפי שצוין לעיל, תעדיף המדינה להגיע לפשרה בשלב מוקדם, עוד בטרם הושלמו הליכי גילוי המסמכים, ובלבד שלא תיאלץ לחשוף את החומר.

במקרים אחרים, ניתן לעכב את הליכי גילוי המסמכים בשל הגשת בקשות שונות, הארכת מועד דיון או מחלוקת בעניין הפקדת ערובה על ידי התובע, או בעניינים מקדמיים אחרים.

מהאמור לעיל ניתן לראות כי נוצר מצב אבסורדי, לפיו זכות מהותית של קורבן העבירה מותנית באופן ניהול המשפט על-ידי המדינה.

190. הזכות לעיין בחומר החקירה לצורך הגשת ערר הינה זכות עצמאית ונפרדת מזכויות נפגע העבירה בהליך האזרחי. בהתאם לסעיף 30(א) לחוק בתי דין מינהליים, תשנ"ב-1992:

מי שזכאי להגיש ערר על החלטתה של רשות מינהלית, זכאי לעיין במסמכים שבידי הרשות הנוגעים להחלטה (להלן - התיק), ולהעתיק מסמכים מן התיק.

191. מכאן שהליך גילוי מסמכים אינו מאיין את זכותו של התובע לפנות אל מצ"ח, לצורך עיון בחומר החקירה לשקילת ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה.

192. נחזור ונדגיש, כי אילו פעלו המשיבים במסגרת זמן סביר בעניין פתיחת תיק החקירה והליך החקירה, היה חומר החקירה נמצא בידי העותרים מזה זמן רב, אפילו טרם הגשת התביעה

האזרחית. עוד נוסף כי הליך גילוי המסמכים עלול להתחיל זמן רב לאחר ההחלטה לסגור את תיק החקירה על ידי הפרקליט במפקדת מצ"ח, דבר שפוגע בסיכויי הערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה. אם יתקבל הערר, תיפגע קשות היכולת להשלים את החקירה, נוכח הזמן הרב שעבר מאז האירוע (נרחיב בהקשר זה בפרקים הבאים).

193. מדיניות המשיבים שתוארה לעיל, מצביעה על קיום שיתוף פעולה אסור בין מצ"ח לפרקליטות מחוז ת"א. והרי רשות חוקרת אמורה להיות עצמאית ולהפעיל שיקול דעת עצמאי בכל הקשור לחקירה שהיא מבצעת.

פרק 6

6.א. המשיבים פוגעים בזכות העותרים לגישה לערכאות ולהליך הוגן

194. זכות הגישה לערכאות הוכרה כזכות יסוד וחוקתית במשפט הישראלי.

ראו באותו עניין:

ע"א 3833/93 לוי נ' לוי ואח', פ"ד מח(2) 862, 877;

ע"א 197/89 הסתדרות אגודת ישראל בארץ ישראל נ' שורץ, פ"ד מה(3) 320, 327.

195. אי מסירת חומר חקירה לידי הנפגע הינה בבחינת פגיעה בזכותם של נפגעי עבירה לגשת לערכאות. המשפט והפסיקה הישראלים מייחסים חשיבות לזכות הגישה לערכאות, ורואים בה משום העין השומרת והמפקחת על קיומן של שאר זכויות היסוד:

זכות הגישה לבית משפט אין היא זכות יסוד במובנו הרגיל של המושג זכות יסוד [...] קיומה היא תנאי הכרחי וחיוני לקיומן של שאר זכויות היסוד. (ע"א 733/95 ארפל אלומיניום בע"מ נ' קליל תעשיות בע"מ, פ"ד נא(3) 577, 595).

ראו באותו עניין:

אהרן ברק, **פרשנות במשפט** (כרך שלישי: פרשנות חוקתית נבו, תשנ"ד), עמ' 703-704.

196. זכות הגישה לערכאות של העותרים 1-10 נפגעת. זכותם של העותרים להגיש ערר - במידה שקיים צורך ומקום להגשת הערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה - תלויה בקבלת חומר החקירה והעיון בו. כמו כן זכותם של העותרים 6-7 להגיש הליך אזרחי - במידה שהיה מקום להגשת הליך כאמור - תלויה בעיון בחומר החקירה; במיוחד משום שאין לאדם פרטי הזכות או היכולת לחקור את האירוע שהיה קורבן לו.

197. חשוב לציין, כי לאור תיקון 4 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה) התשי"ב-1952, צומצמה באופן משמעותי תקופת ההתיישנות של תובענות נזיקיות נגד פעולות כוחות הביטחון בשטחים, והיא עומדת על שנתיים במקום שבע שנים. מכאן שהשתהות בהעברת

חומר החקירה יוצרת מצב כי בטרם מסתיימת החקירה וטרם קבלת חומר החקירה, נאלץ הנפגע להגיש תביעה אזרחית, כמו במקרים של העותרים 7-10.

198. מניסיון המוקד להגנת הפרט, ניתן לציין במאמר מוסגר, כי התביעה באירועים מהסוג שתואר לעיל, מוגשת לרוב מבלי שהתובע יכול להצביע על המעוולים לכאורה, ומבלי לדעת את העובדות שיכולות להיות קריטיות לכתב התביעה!

199. בנוסף וכפי שטענו קודם, הגשת הליך אזרחי אין בה כדי לשלול את זכותו של נפגע לקבל את חומר החקירה, הן לצורך ההליך האזרחי והן לצורך הגשת ערר כנגד ההחלטה לסגור את תיק החקירה.

6.ב. השפעת השיהוי במסירת חומר החקירה על סיכויי הערר והעמדת האחראים לדין

200. המשיבים נוקטים בסחבת ואינם מוסרים את חומרי החקירה לנפגעים. המשיבים מודעים היטב להשלכות הקשות של השיהוי במסירת חומר החקירה על זכויותיהם של העותרים, לרבות זכותם להגיש ערר על ההחלטה על סגירת תיק החקירה, ללא נקיטת צעדים משפטיים, ועל זכותם לגשת לערכאות.

201. ככל שהזמן עובר, כך יהיה קשה יותר לחזור ולחקור את האירוע אם יתגלה שאכן קיים צורך בהשלמת חקירה, או שהחקירה נוהלה ברשלנות.

202. תיקים שמתנהלת בהם תביעה אזרחית, הם תיקים שעלולים להתנהל זמן רב בבתי המשפט. בהתאם למדיניות המשיבים, במקרים רבים כמו המקרים של העותרים 9-10 לעיל, על התובעים לחכות חודשים ואף שנים כדי לקבל את חומר החקירה באמצעות ההליך האזרחי. גם אם מגיעים הצדדים להליך של גילוי מסמכים, ניתן לראות בבירור כי מדיניות הסחבת של המשיבים נמשכת (ראו למשל תיאור המקרים של העותרים 8 ו-10).

203. כידוע, מימד הזמן בעניין חקירות הינו חשוב ביותר, וניתן לראות כי אחד הנימוקים לסגירת תיק החקירה, הינו כי עבר זמן רב מיום האירוע וכי אין עוד אפשרות לאתר את החיילים שהיו מעורבים בו. יודגש כי הסיבה למעבר הזמן הרב נעוצה בהתנהלות מצ"ח בחקירת האירוע, לרבות השיהוי בפתיחה בחקירה וכיו"ב.

204. אין זו העתירה המתאימה כדי לעמוד על הכשלים הרבים בחקירות מצ"ח או על מידת האפקטיביות של אותן חקירות. עם זאת נציין, כי מדף הנתונים שפירסם ארגון "יש דין" בדצמבר 2007, עולה תמונה עגומה לפיה כ-90% מחקירות מצ"ח שנפתחו בשל פגיעת חיילים ישראלים בפלסטינים וברכושם מאז תחילת האינתיפאדה השנייה, בשנת 2000, ועד שנת 2007, נסגרו ללא הגשת כתבי אישום.

העתק מדף הנתונים של ארגון יש דין מדצמבר 2007 "חקירת עבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם", מצורף ומסומן ע/86.

205. הפרקליטות הצבאית עצמה מודעת לבעייתיות הקיימת בחקירת האירועים, זאת לאור התחקיר המבצעי הממושך. אל"מ (במיל') אילן כץ, סגן הפצ"ר לשעבר, אשר פרש מהפרקליטות הצבאית במרץ 2003, התראיין לכתבת תחקיר מקיפה על המשטרה הצבאית החוקרת במוסף סופשבוע של מעריב (מיום 1.1.05), וכך אמר:

בפועל חקירות מתחילות בדרך כלל באיחור של חצי שנה ואף למעלה מכך, ולכן איחור של יומיים בלבד אחרי ירי יכול להיחשב מצב טוב... גם אם בסיומו של התחקיר המבצעי מתקבלת החלטה על ידי הפצ"ר להורות על חקירת מצ"ח, בדרך כלל החקירה בשלב הזה היא בעצם כמעט בלתי אפשרית. הסיבה לכך היא שכאשר המפקדים עושים תחקיר מבצעי, הם הורסים את זירת האירוע ואחרי חודשים קשה למצוא ראיות בשטח. אי אפשר לבדוק אפילו נשק שממנו בוצע ירי, משום שעד שמתחילה חקירת מצ"ח כבר נורים באותו רובה עוד כדורים רבים, או שבמקרים מסוימים הנשק מחליף ידיים וקשה מאוד להתחקות אחריו. (ההדגשה שלי. ע.ג.).

העתק מהכתבה "במצ"ח לא יודעים את העבודה", "מעריב", 1.1.05, מצורף ומסומן ע/87.

206. מכאן, ששיהוי נוסף במסירת חומר החקירה לידי נפגע עבירה - הוסף על כך בחלק מהמקרים התניית המסירה בתוצאות הליך אזרחי קיים או שיתקיים בעתיד - מסכל את הסיכוי של קורבן עבירה לממש את זכותו ולהגיש ערר ומפחית באופן משמעותי את המשמעות והסיכויים של הערר להתקבל.

ג.6 הפגיעה באמון הציבור פטורה מעונש - Impunity

207. לא למותר לציין כי חובתה של המדינה, המשיבה 5, ככוח כובש, להבטיח את שלומם של האזרחים המוגנים ולשמור על זכויותיהם (ראו: תקנות 43 ו-46 לתקנות הנספחות לאמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה משנת 1907, אמנת ג'נבה הרביעית והפרוטוקול הראשון משנת 1977).

208. חקירה אפקטיבית של אירועים מהסוג לו נפלו העותרים קורבן, והעמדת האחראים לדין, הינן חיוניות לצורך שמירה על אמון הציבור, שמירה על הסדר וגילוי האמת.

209. הזכות לעיין בחומר חקירה נגזרת גם מהזכות להליך הוגן ומחובותיה של המדינה בהתאם למשפט הבינלאומי, לחקור בצורה אפקטיבית אירועים מסוג האירועים המפורטים בעתירה זו ולהעמיד את האחראים לדין (ראו: סעיף 146 לאמנת ג'נבה הרביעית).

210. התמהמהות במסירת חומר החקירה וחשיפת הכלים שננקטו במהלך החקירה, ומניעת האפשרות במכוון מהעותרים 1-10 להגיש ערר על ההחלטות על סגירת תיקי החקירה באירועים שהם היו קורבנות להם, יוצרות רושם של יחס סלחני כלפי חיילים עבריינים

המפירים את זכויות האדם והאזרח המוגן בשטחים הכבושים, ואף מצביעות על חשש של הסתרת כשלי חקירה.

211. ללא אמון הציבור בצבא ובמערכת אכיפת החוק, יתקשו אלו לפעול. על כן זהו אינטרס ראשון במעלה של כלל הציבור, כי חומר החקירה יועבר לידי העותרים:

המפתח לקיומו של שירות ציבורי ראוי לשמו, הוא אמון הציבור בטוהר השירות הציבורי... אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא המאפשר להן למלא את תפקידן (בג"צ 6163/92 אייזנברג נ' שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 262).

212. בכל התיקים נשוא העתירה, מדובר בתיקים שנסגרו ללא נקיטת צעדים כלשהם.

213. לחקירות אפקטיביות ומתן נגישות לעיון בחומר החקירה, היינו השקיפות בחקירה, יש השפעה וחשיבות רבה לצורך ההגעה לחקר האמת, וללחימה בהענקת פטור מעונש (impunity) ובהפרת זכויות אדם, לרבות זכויותיהם של מוגנים בשטחים הכבושים.

214. תוצאות אווירת הסלחנות והיעדר הענישה, הנוצרות כתוצאה מחקירות טיוח, אינן פשוטות להוכחה. עם זאת, ניתן ללמוד מניסיונם של בתי משפט נכבדים בעולם. כך, למשל, בית הדין הבין-אמריקאי לזכויות האדם קבע, כי היעדר חקירה אפקטיבית של היעלמויות כפויות ועינויים, מעודד הישנותן של תופעות אלו:

In this respect, the Court has understood that impunity is the overall lack of investigation, tracing, capture, prosecution and conviction of those responsible for violations of the rights protected by the American Convention, and that the State is obliged to combat this situation by all available legal means. **Impunity promotes the chronic repetition of the human rights violations** and the total defenselessness of the victims and their next of kin (Maritza Urrutia v. Guatemala, p. 45, 126, 27.11.03).

215. בית הדין האירופאי לזכויות אדם פסק אף הוא כי היעדר חקירה אפקטיבית מעקר למעשה את הזכויות הנתונות באמנה האירופאית, כמו הזכות שלא להיחשף לעינויים, והוא יאפשר לאמונים על אכיפת החוק להמשיך ולהפר את החוק בהיבנם כי לא ייענשו:

There should be an effective official investigation. As with an investigation under Article 2, such an investigation should be capable of leading to the identification and punishment of those responsible. Otherwise, the general legal prohibition of torture and inhuman and degrading treatment and punishment would, despite its fundamental importance, be ineffective in practice and it would

be possible in some cases for agents of the State to abuse the rights of those within their control with virtual impunity (Ozkan v. Turkey, p. 88, 358, 6.4.04).

והוסיף בית הדין באותו עניין, כי חיוני שהחקירה תיערך מהר ככל הניתן, אחרת ייפגע אמון הציבור במערכת וייווצר רושם של יחס סלחני לפעילות הנחקרת:

A requirement of promptness and reasonable expedition is implicit in this context. While there may be obstacles or difficulties which prevent progress in an investigation in a particular situation, a prompt response by the authorities in investigating the use of lethal force may generally be regarded as essential in maintaining public confidence in their adherence to the rule of law and in preventing any appearance of collusion in or tolerance of unlawful acts (p. 77, 314).

סיכום

216. לאור האמור לעיל, ניתן לראות כי התנהגות המשיבים והעיכוב הבלתי סביר והבלתי מוצדק במסירת חומר החקירה הפכו למדיניות.

217. המקרים שהוצגו בעתירה דן אינם המקרים היחידים בהם נתקל המוקד במדיניות זו. העיכוב בקבלת חומר מצ"ח וההבטחות של המשיבים להעביר את החומר או לטפל בפניות המוקד להגנת הפרט, הפכו לשגרה.

218. אין שום סיבה לא להעביר את חומר החקירה לעותרים 1-5 ו-8, והמשיבים עצמם מודים בכך. למרות זאת הם נוקטים בסחבת ומעכבים העברת חומרי החקירה. ברוב המקרים מדובר בעיכוב של שנים ובכך מונעים המשיבים מאותם עותרים להגיש עררים על ההחלטה לסגור את תיק החקירה, ואף פוגעים בסיכויי העררים להתקבל, שכן ככל שעובר יותר זמן מיום האירוע, כך גם נחלשים הסיכויים להעמדת האחראים לדין.

219. ההחלטה האם להגיש תביעה אזרחית בגין האירועים להם נחשפו העותרים 6-7 תלויה בקבלת חומר החקירה ועיון בו. באותם מקרים מחליטים המשיבים שלא למסור את חומר החקירה, וטוענים כי בכוונת העותרים להגיש תביעה אזרחית ולכן יוכלו להשיג את החומר במסגרת הליך גילוי מסמכים! המשיבים מתעלמים בכך מזכותם של העותרים לגשת לערכאות, למרות שהם יודעים שההחלטה האם לפנות בתביעה אזרחית תלויה בתוכן חומר החקירה. כמו כן, המשיבים מתעלמים מזכותם של העותרים להגיש עררים.

220. בעניינם של העותרים 9-10, המשיבים מחליטים - ללא מקור משפטי ברור - כי אין למסור את חומר החקירה לידי העותרים, כל זאת תוך שיתוף פעולה עם פרקליטות מחוז ת"א, בטענה שתלויה ועומדת תביעה אזרחית, ללא בסיס משפטי ברור, כפי שהוצג לעיל.

221. יצוין, כי גם במסגרת ההליך האזרחי, קבלת חומר החקירה אינה פעולה אוטומטית, ולפעמים חולפים חודשים ארוכים ואף יותר עד לשלב גילוי המסמכים, וגם אז לא תמיד מזדרזת פרקליטות מחוז ת"א להעביר את המידע. דוגמא טובה לכך ניתן לראות בהשתלשלות העניינים בתיאור האירוע של העותר 8 לעיל.

222. עד היום, ולמרות הבטחות המשיבים, טרם גובשו נוהל או מנגנון להעברת חומר החקירה תוך זמן סביר לאחר סיום החקירה.

העיכוב בהעברת חומר החקירה פוגע באופן קשה בזכותו של העותר לממש את זכותו להגיש ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה, ואף בסיכויי הערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה. ככל שעוברות השנים, כך נחלשים הסיכויים לפתוח את תיק החקירה מחדש. כמו כן, זכותו של המתלונן לבחון פנייה להליך אזרחי או לנהל תביעה אזרחית בגין האירוע נפגעת אף היא בשל אי העברת חומר החקירה.

מאחר שהעובדות המהותיות לסעד המבוקש בעתירה אינן העובדות הנוגעות לעצם מעשי העבירה אלא לטיפול הרשויות בתלונות שהופנו אליהן, וליתר דיוק: טיפול הרשויות בבקשות לקבל את חומר החקירה שניהלו, נתמכת העתירה בתצהיר של עובדת של העותר 11, המוקד להגנת הפרט, הגוף אשר ניהל את המגעים עם הרשויות.

כמו כן, בית המשפט הנכבד מתבקש לקבל את יפוי הכוח של העותרים 1-10 שניתנו בפקס, בהתחשב בקשיים האובייקטיביים בנוגע למפגש בין העותרים לבין באת כוחם.

לאור כל האמור, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו על תנאי כמבוקש, ולאחר שמיעת תשובת המשיבים, להפכו לצו מוחלט. כמו כן מתבקש בית המשפט להשית על המשיב את הוצאות העותרים ושכ"ט עו"ד.